

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA CIUREA, JUDEȚUL IAȘI

DE

SILVIA TEODOR

Pentru istoria societății geto-dacice din regiunile de la est de Carpați, perioada secolelor III—II î.e.n. prezintă fără îndoială o importanță aparte, evidențiată îndeosebi de stadiul de dezvoltare social-economică al comunităților autohtone, al evoluției culturii lor materiale și al raporturilor ei cu diverse elemente culturale alogene. În acest sens, este cunoscut faptul că pe teritoriile răsăritene ale Daciei, începînd cu sfîrșitul secolului al III-lea, se vor petrece o serie de transformări social-economice, culturale și politice, care vor avea drept consecință, în primul rînd, delimitarea a două aspecte distincte din punct de vedere etnodemografic și cultural.

În sudul acestui spațiu geografic societatea geto-dacică va continua să se dezvolte ascendent, construindu-se sau refolosindu-se, alături de numeroasele și vechile așezări deschise, cetăți de tip *dava* ca cele de la Poiana¹, Brad², Răcătău³, Cîndești⁴ sau Fitionești⁵, care mențineau tradiția centrelor fortificate mai vechi de tip Stîncești⁶, Cotnari⁷, Bunești-Averești⁸ și altele.

În zonele centrale și nordice dintre Carpați și Prut ale Moldovei, ca urmare a infiltrărilor elementelor etnoculturale germanice se produc numeroase mutații de ordin etnic și cultural care, pe fondul unei dominații politice alogene și ca urmare a contactelor directe și durabile între geto-daci și noii veniți, va avea ca rezultat apariția unei culturi mixte, specifică numai acestor zone.

Originea și conținutul noii culturi materiale a atras atenția multor specialiști care, în ultimele decenii, au cercetat numeroase așezări și cimitire aparținînd secolelor III—II î.e.n. reușind să aducă noi și valoroase date, pe baza cărora a putut fi posibilă definirea componentelor de bază ale acestei culturi, aria ei de răspîndire și limitele cronologice în care s-a constituit și a evoluat.

Primele vestigii aparținînd aspectului de cultură materială specifică zonelor centrale și de nord a spațiului de la est de Carpați au fost scoase la iveală de Radu Vulpe la Poienești, jud. Vaslui în 1949, unde a fost identificat și cercetat un cimitir de incinerare în urne, atribuit, de cercetătorul amintit, triburilor bastarne⁹. La puțină vreme după descoperirile de la Poienești, în anul 1954 a fost descoperită așezarea de la Lunca Ciurei, jud. Iași, unde au fost identificate, alături de vestigiile geto-dacice și numeroase elemente bastarnice și grecești¹⁰. Dată fiind importanța pe care o prezentau descoperirile din această așezare, în literatura română de specialitate s-a folosit o vreme, pentru vestigiile din secolele III—II î.e.n. din această zonă, noțiunea de cultură de tip *Lunca Ciurei*¹¹. Desco-

¹ Radu și Ecaterina Vulpe, *Les fouilles de Poiana*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 277—296; R. Vulpe și colab., *Activitatea șantierului arheologic Poiana-Tecuci*, 1950, în *SCIV*, I, 1950, p. 177—216; idem, *Șantierul arheologic Poiana-Tecuci*, în *SCIV*, III, 1952, p. 191—220.

² V. Ursachi, *Cercetări arheologice efectuate de muzeul de istorie din Roman*, în *Carפica*, I, 1968, p. 171—186.

³ V. Căpitanu și V. Ursachi, *O nouă cetățuie dacică pe malul Siretului în Carפica*, II, 1969, p. 93—130; V. Căpitanu, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcătău (jud. Bacău)*, în *Carפica*, VIII, 1976, p. 48—120.

⁴ Marilena Florescu și Adrian Florescu, *Aspecte ale civilizației geto-dacice în zona de curbură a Carpaților răsăriteni*, în *Studia Antiqua et archaeologica*, I, 1983, p. 72—93.

⁵ *Ibidem*.

⁶ A. Florescu și S. Rață, *Complexul de cetăți traco-getice (sec. VI—III î.e.n.) de la Stîncești—Botoșani*, în *Studii și*

Materiale, Suceava, I, 1969, p. 9—18.

⁷ A. C. Florescu, *Unele considerații asupra cetăților traco-getice (hallstattiene) din mileniul I î.e.n. de pe teritoriul Moldovei*, în *Cercetări*, Iași, II, 1971, p. 116—117.

⁸ V. Bazarciuc, *Cetatea geto-dacică de la Bunești—Dealul Bobului, jud. Vaslui*, în *Materiale*. A XVI-a sesiunea anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 164—177; idem, *Cetatea geto-dacică de la Bunești (Vaslui)*, în *ActaMM*, 2, 1980, p. 61—80, idem, *Tezaurul geto-dacic de la Bunești, j. Vaslui*, în *SCIVA*, 32, 1981, I, p. 563—570.

⁹ R. Vulpe, *Săpăturile de la Poienești din 1949*, în *Materiale*, I, 1953, p. 486—506.

¹⁰ M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *Șantierul arheologic Trusești*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 183—187, fig. 13—14.

¹¹ S. Teodor, *Contribuții la cunoașterea ceramicii din secolele III—II î.e.n. din Moldova*, în *SCIV*, 18, 1967 I, p. 25; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în sec. XVIII*, 1970, p. 177—178.

perirea însă la Lucașovca în R.S.S. Moldovenească¹² a unei importante așezări și necropole apartinând aceluiași aspect cultural, a impus ulterior folosirea denumirii de cultură de tip *Potenești-Lucașovca*, care definește mai corect spațial, aria de răspândire a vestigiilor geto-dacice și bastarnice din regiunile răsăritene ale Daciei.

Cultura de tip Potenești-Lucașovca a fost în ultimii ani bine cercetată prin săpături de mare amploare sau sondaaje dintre care amintim pe acelea de la Șorogari¹³, Băiceni-Mlada¹⁴, Moșna¹⁵ și Borosești¹⁶, jud. Iași, Botoșana¹⁷, Budeni¹⁸, jud. Suceava, Cucorani¹⁹ și Lozna-Hilibicoc²⁰, jud. Botoșani, Chelăiești²¹ și Borniș²², jud. Neamț, în regiunea dintre Carpați și Prut precum și Bovșiv, regiunea Ivan Franko²³, Brănești, raionul Orhei²⁴, Gorosova, regiunea Ternopol²⁵, Kruglik, regiunea Cernaui²⁶, Ulmi, raionul Kotovsk²⁷ și altele în zona dintre Prut și Nistru. La acestea se adaugă și descoperirea, prin cercetările de suprafață întreprinse, a încă circa 150 de obiective de tip Potenești-Lucașovca²⁸.

În ultimii ani, prin săpăturile întreprinse, îndeosebi la Borosești²⁹ și ca urmare a reluării cercetărilor arheologice la Potenești³⁰ și Ciurea³¹, s-a reușit să se deosebească mai clar componentele de bază ale acestei culturi, aducându-se totodată noi precizări privitoare la limita cronologică a începutului evoluției ei, fixată inițial între anii 220/210—180/175 î.e.n. după ștampilele de pe amforele grecești descoperite în unele complexe de locuire³².

După cum s-a amintit, prima așezare datând din perioada secolelor III—II î.e.n., cercetată la est de Carpați a fost aceea de la Lunca Ciurei, jud. Iași, unde s-au descoperit pentru prima dată, în aceleași complexe, ceramică geto-dacică, bastarnică și grecească în proporții diferite de la o locuință la alta.

Stațiunea se află pe panta nord-estică a „dealului lui Voda”, pe locul denumit „Chihan”, aliat în imediata apropiere a fostului cămin Lunca Ciurei, înglobat actualmente în satul Ciurea. Ca urmare a unor repetate cercetări de suprafață, între anii 1952—1953, N. Zaharia, E. Zaharia și D. Tudor au recoltat de pe acest loc o însemnată cantitate de ceramică. Dar materialele descoperite prin aceste cercetări, ca și prin sondajul efectuat în anul 1954 au fost doar parțial amintite în diferite studii³³, cea mai mare parte a vestigiilor rămânând până în momentul de față inedite.

Ulterior, pe baza analizei resturilor ceramice descoperite și a comparații lor cu vestigiile aflate în alte obiective cercetate prin săpături, s-a formulat părerea că în stațiunea de la Lunca Ciurei, ar exista în realitate două niveluri culturale distincte³⁴. Pentru verificarea acestei ipoteze în anul 1981 și 1982 au fost reluate săpăturile arheologice, efectuându-se pe același loc numeroase secțiuni, care au investigat o suprafață relativ mare din așezarea respectivă³⁵.

Prin sondaj efectuat în anul 1954 a constat din patru secțiuni de 20 × 1 m săpate pe panta nord-estică a dealului amintit, în două sectoare (A și B), reușindu-se să se dezvelească trei locuințe cu adiacenți variind între 0,35 și 1 m, de la solul actual de călcare (fig. 1), constatăndu-se că ele apar-

¹² G. B. Fedorov, *Naselenie prusho-dnestrovskogo mezodurelja v vyssjaletij n.e.*, în *MLA*, Moscova, 89, 1960 p. 15—16.
¹³ S. Teodor, *Așezarea din sec. III—II î.e.n. de la Șorogari*, în *Arh. Mold.* VI, 1969, p. 322—328.
¹⁴ A. Lăzăr, *Așezarea geto-dacică de la Băiceni (sec. IV—II î.e.n.)*, în *Arh. Mold.* VI, 1969, p. 66—90.
¹⁵ A. Florescu și Gh. Melinte, *Cetatea traco-getică din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. de la Moșna (jud. Iași)* în *SCIIV*, 19, 1968, I, p. 129—134.
¹⁶ M. Babes, V. Mihailescu-Birliba, *Germanische latènezeitliche „Feuerböcke“ aus der Moldau*, în 51—52 Ber. RDK 1970—1971, p. 176—181, fig. 1—2; M. Babes, *Dacia și bastarnii*, în *MemAmig*, 2, 1970, p. 225, fig. 1—2.
¹⁷ S. Teodor, *Așezarea de epocă latine de la Botoșana (jud. Suceava)*, în *SCIIV*, 31, 1980, 2, p. 181—227.
¹⁸ S. Teodor, *Săpăturile arheologice de la Budeni, com. Dolhasca (Suceava)*, în *Suceava. Anuarul muzeului județean*, V, 1978, p. 143—145.
¹⁹ S. Teodor, *Săpăturile de la Cucorani (jud. Botoșani)*, în *Arh. Mold.* VIII, 1975, p. 124—139.
²⁰ S. Teodor, P. Șadurschi, *Așezarea din cea de a doua epocă a fierului de la Lozna, j. Botoșani*, în *Material. A XIV-a sesiune anuală de rapoarte*, Tulcea, 1980, p. 225—235.
²¹ M. Babes, *op. cit.* în *SCIIV*, 20, 1969, 2, p. 196.
²² S. Teodor, *Descoperiri din epoca latine în zona Neamțului*, în *Thracico-Dacica*, 4, 1984, 1—2, p. 123—137.
²³ L. I. Kruselnickaja, *Kelitskiy pamiatnik v verhnem Podnestrovje*, în *KS*, Moscova, 105, 1965, p. 119—122.
²⁴ M. A. Romanovskaja, *Raskopki v Branești v 1962 g.* în *KS*, Moscova, 102, 1964, p. 37—42.

²⁵ S. P. Patkova, *Arheologičeskie issledovaniia mnogo-sloinovo poselenija n s. Gorosova, Ternopol'skoj oblasti*, în *Arheologičeskie pamiatniki srednego podnestrovja*, Kiev, 1983, p. 4—54.
²⁶ S. P. Patkova, *Poselenija pobizu s. Kruglik na Bukovini*, în *Arh. Mold.*, prezentul volum.
²⁷ M. A. Romanovskaja, *Săpăturile de la Ulmi, r. Kotovsk*, în *Arheologija*, Kiev, 1977, 23, p. 24—35.
²⁸ S. Teodor, *Reperiturul descoperirilor din sec. IV—II î.e.n. de pe teritoriul Moldovei*, în manuscris.
²⁹ M. Babes, *op. cit.*, în *MemAmig*, II, 1970, p. 225.
³⁰ M. Babes, N. Mitițoiu, M. Istrati, G. Coman, *Rapoartă preliminară privind reluarea săpăturilor de la Potenești — 1979*, în *ActaMM*, 2, 1980, p. 35—44.
³¹ S. Teodor, *Săpăturile din anii 1981 și 1982 de la Lunca Ciurei, j. Iași*, Raport la a XVII-a sesiune de rapoarte de la Alba Iulia, 1984.
³² V. Grace, *Timbres amphoriques trouvés à Delos*, în *BCH*, 1952, 76, p. 514—540.
³³ D. Tudor, *Amfore elenistice descoperite pe teritoriul RPR*, în *Studii și Referate*, I, 1954, p. 81—84; idem, *Amfore grecești stampilate în Muntenia, Moldova și Oltenia*, în *Arh. Mold.* V, 1967, p. 38—39; 52—53; S. Teodor, *op. cit.* în *SCIIV*, 18, 1967, I, p. 25—45, fig. 2/1,5; 3/1,5; 4/1—21; 5/8,9; 7/6,8; 8/4,5; 9/1—6).
³⁴ M. Babes, *op. cit.*, în *MemAmig*, 2, 1970, p. 227, nota 37.
³⁵ Amplasarea secțiunilor s-a făcut în funcție de existența unor spații care nu erau acoperite cu diferite culturi agricole. La săpături a participat Tania Marin, studentă la Facultatea de Istorie și Filozofie din Iași.

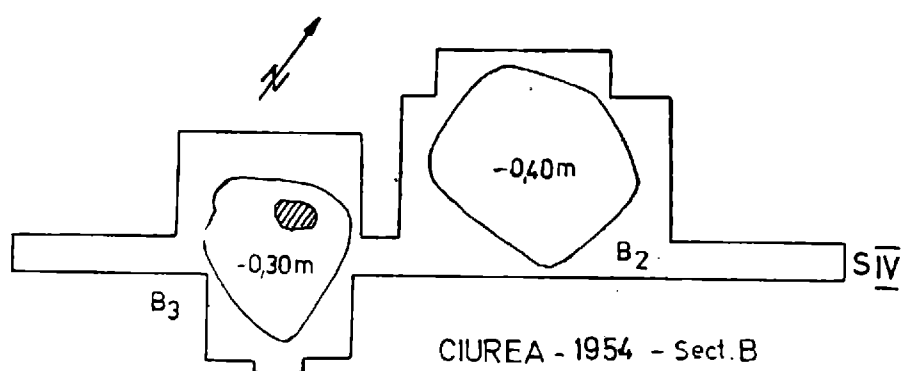
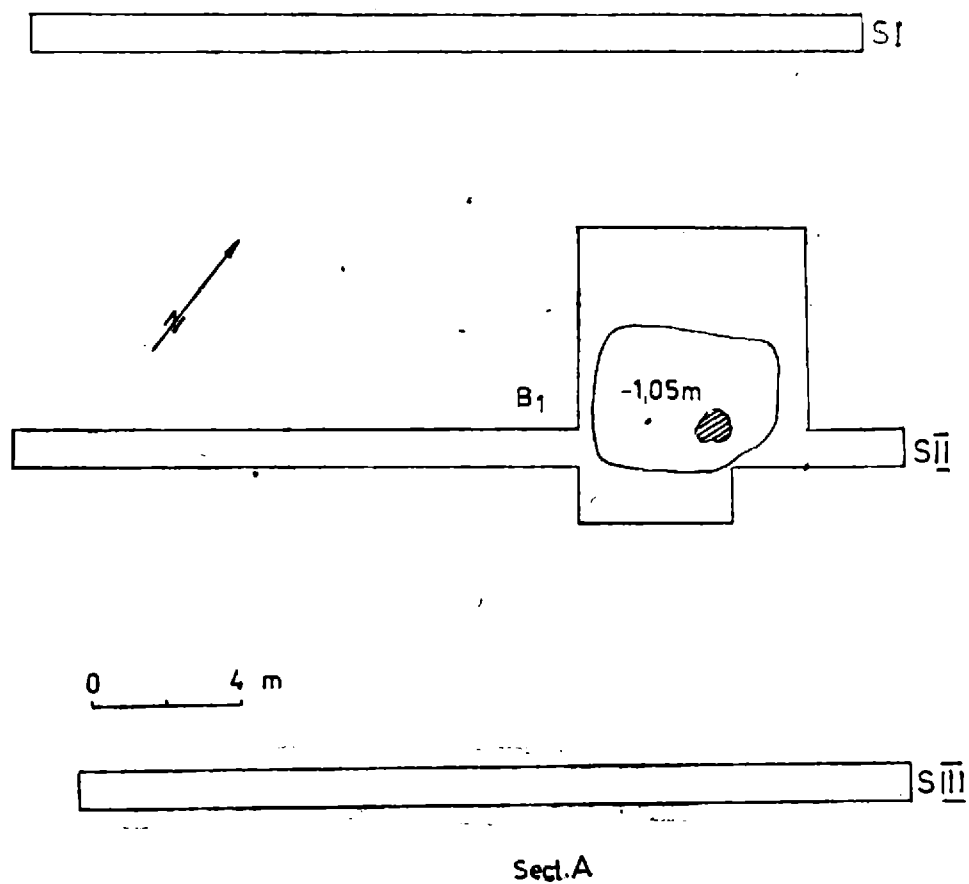

Fig. 1. Planul săpăturilor din anul 1954.

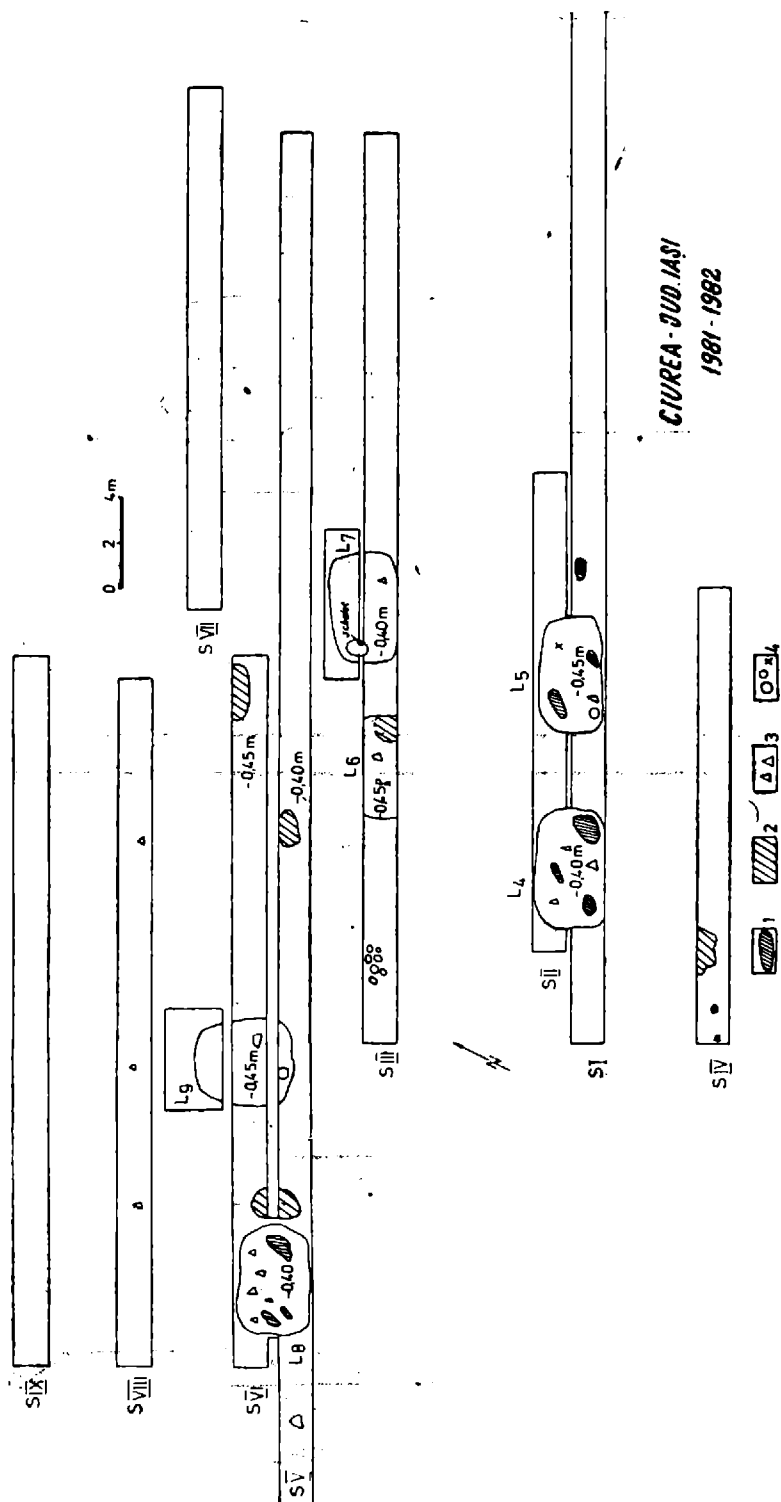

Fig. 2. Planul săpăturilor din anii 1981 și 1982; 1, resturi de zădă și lipituri de pereți; cărbuni, arsuri; 2, resturi de vetre; 3, fragmente ceramice; 4, pietre și diferite obiecte.

țin unui singur nivel²⁶. Noile sonde din 1981 și 1982 s-au concentrat aproximativ în zona centrală a așezării, la circa 50 m vest de sectorul B din 1954 (fig. 2). Au fost săpate 9 secțiuni cu lungimi variind între 100—20 m trasate de-a lungul pantei nord-estice a dealului Chihan însumând o suprafață efectiv investigată de 3 200 m².

Din punct de vedere stratigrafic s-a putut delimita clar solul arabil, cu grosimea variind între 0,20 și 0,30 m, sub care se afla un strat de culoare cenușie închisă amestecat cu resturi arheologice, având grosimea de 0,15—0,20 m, în unele secțiuni fiind mult mai subțire sau lipsind cu totul. La baza acestui strat s-au conturat locuințele, parțial adâncite în solul virgin constituit din argilă brun-gălbui cu numeroase concrețiuni calcaroase.

Complexele de locuire. Pe lângă cele trei locuințe descoperite în anul 1954, prin sondele întreprinse în anii 1981 și 1982 s-au dezvelit încă șase locuințe, având formă și structură asemănătoare. Săpăturile au precizat că locuințele au fost grupate de-a lungul pantei, îndeosebi la mijlocul ei, cu excepția locuinței nr. 1 din 1954, care se afla în partea de jos a terenului unde depunerea vegetală era îngroșată de alunecări. Întrucât publicarea celor trei locuințe descoperite anterior prin sondajul din 1954, nu s-a făcut decât sumar, am considerat necesară prezentarea lor alături de cele descoperite în 1981 și 1982, cu atât mai mult cu cât ele aparțin aceluiași nivel, au aceeași structură și un inventar asemănător.

Locuința 1 a fost descoperită în 1954 în secțiunea II din sectorul A. Ea are o formă dreptunghiulară cu laturile de 5 × 3,75 m, adâncimea maximă de 1,05 m de la solul actual de călcare și este orientată de la nord-est spre sud-vest. Este singura locuință situată, deocamdată la poalele pantei, în zona unde atât solul arabil cât și stratul de cultură sînt mai groase decât în restul terenului. Vatra, în cea mai mare parte distrusă, constituită din pietre arse, cenușă și cărbuni se afla în jumătatea estică, resturile ei fiind risipite pe fundul locuinței. În restul spațiului delimitat al locuinței se mai aflau resturi de lipitură de la pereți, cărbune, oase de animale și fragmente de vase (fig. 3/1). Ceramica, prezentă în cantitate relativ mare, constă din fragmente geto-dacice lucrate din pastă poroasă, decorate cu alveole, apucători și brii alveolate (fig. 9/8, 9; 10/2, 6—7, 9; 11/2, 9), ceramică bastarnică de calitate fină sau grosieră cu suprafața acoperită cu barbotină, ambele categorii avînd buzele fațetate (fig. 19/9) și fragmente de amfore grecești, între care se află funduri, margini și torți cu ștampile; S-au mai găsit: o mărgică din pastă sticloasă de culoare alb-gălbui, cu smalț verzui, un fragment dintr-o lance din fier, două fusaiole (fig. 26/1; 27/1) și două fragmente de „căței de vatră” (fig. 29/4,7).

Locuința 2 a fost descoperită în anul 1954 în secțiunea IV din sectorul B, aflat în zona de mijloc a pantei, la circa 50 m sud față de sectorul A. Locuința are o formă aproximativ pătrată, cu laturile de 5 × 5 m, cea estică fiind curbată în exterior și orientarea de la est-vest spre nord-sud. Adâncimea maximă față de solul antic de călcare este de numai 0,35 m (fig. 3/2). În interior se aflau resturi de vatră, multe lipituri de pereți, arsură, cărbuni, pietre arse și nearse, precum și oase de animale. Ceramica, aflată îndeosebi în stare fragmentară, constă dintr-un număr mare de vase geto-dacice, care se pot grupa în două categorii. Prima din ele este lucrată din pastă fină cu suprafața lustruită din care s-au modelat străchini, castroane și fructiere, cu buza înclinată în interior, teșită sau evazată (fig. 14/2; 18/1). Un fragment de fructieră cu marginea evazată are un decor incizat în interior (fig. 14/1; 18/5). Cealaltă categorie ceramică este dintr-o pastă poroasă, care s-a folosit la modelarea unor oale de dimensiuni mari, ornamentate cu briuri, alveole și proeminențe, căni cu o toartă, supraînălțată, tipsii cu marginea dreaptă sau ușor înălțată și vase miniaturale (fig. 9/4; 10/8; 13/1—2, 9, 15—16). O strachină ce se afla aproape întreagă are corpul tronconic, marginea evazată și o proeminență conică pe umăr (fig. 8/4). Ceramica bastarnică apare în cantitate redusă în raport cu aceea geto-dacică, ca și ceramica grecească. Alături de fragmentele ceramice s-au mai descoperit: o fusaiolă întreagă și alte trei fragmente, trei de culoare neagră sau brună, de formă bitronconică și una plată (fig. 27/3, 6; 28/6), o cute din gresie (fig. 25/10) și cuțite din fier.

Locuința 3 a fost descoperită în anul 1954 tot în secțiunea IV din sectorul B. Limitele ei sînt destul de imprecis conturate. Avea o formă aproape rotundă cu diametrul de 5 m, orientarea aproximativ nord-sud și adâncimea medie de 0,30 m. În jumătatea ei vestică se aflau resturile vetrei nederanjate constituită din lipitură arsă, pietre, cenușă și cărbuni (fig. 4/3). În interiorul locuinței s-au descoperit resturi ceramice geto-dacice, bastarnice și grecești, oase de animale, zgură de fier, resturi de pereți și cenușă. Ceramica getică este reprezentată prin fragmente provenite de la oale-borcan cu pereții drepti din pastă grosieră, decorate cu briuri, alveole și proeminențe (fig. 9/3, 6, 8; 10/1; 11/8; 14/7, 9), castroane mari cu torți orizontale sau mici cu marginea dreaptă și tipsii (fig. 13/5, 7, 11—12, 14). Alături de această categorie este destul de frecventă și ceramica bastarnică în cadrul căreia se pot deosebi circa 15 fragmente de buze de la vase diferite, lucrate din pastă fină de culoare neagră, cu torți în formă de X (fig. 21/14—15, 17), precum și mai multe fragmente de vase poroase

²⁶ M. Petrescu-Dimbovița și colab., *op. cit.*, p. 189.

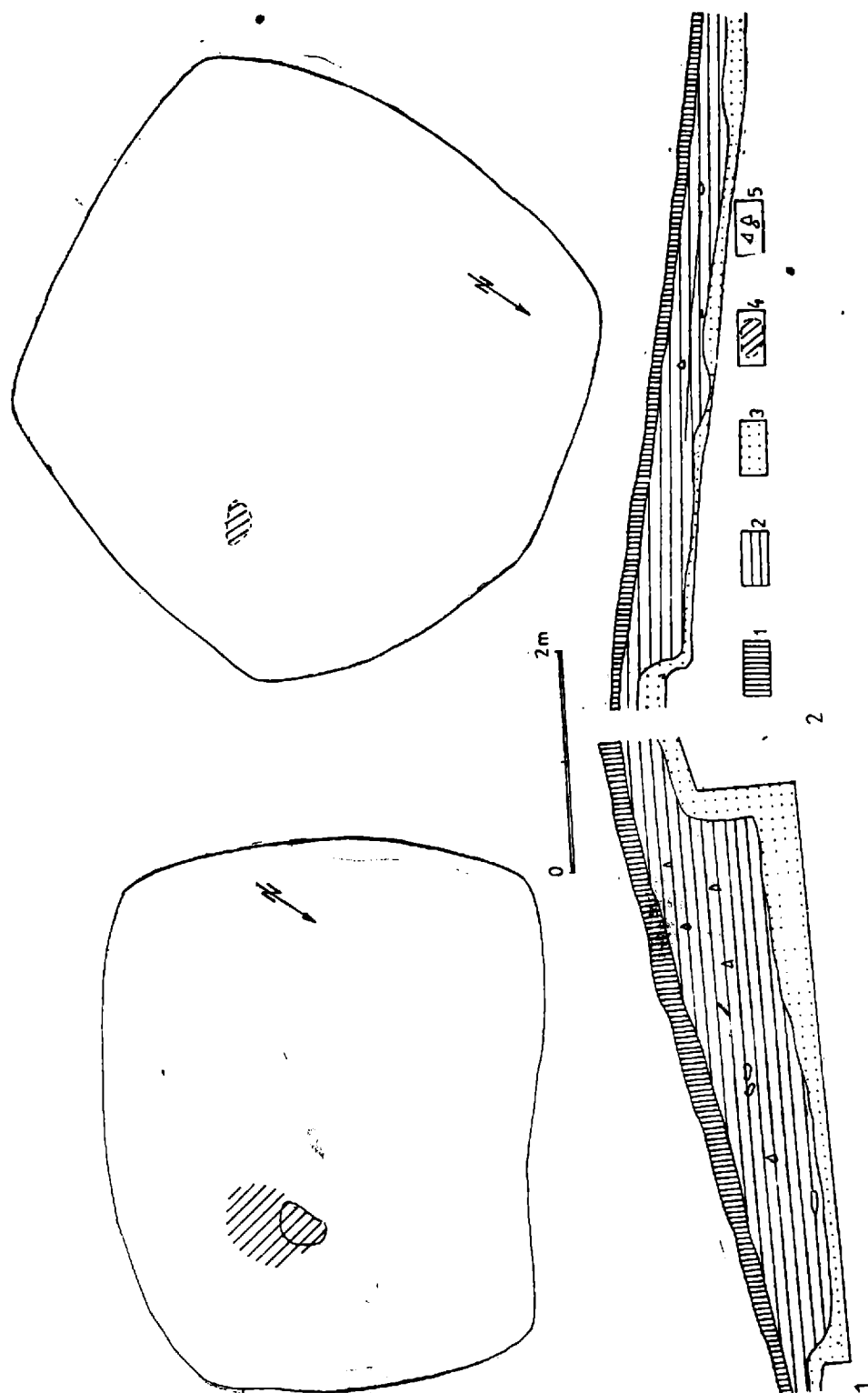

Fig. 3. Planul și profilul locuințelor 1 și 2 : 1, sol arabil ; 2, strat de cultură și locuințe ; 3, sol virgin ; 4, resturi de vetre ; 5, fragmente ceramice.

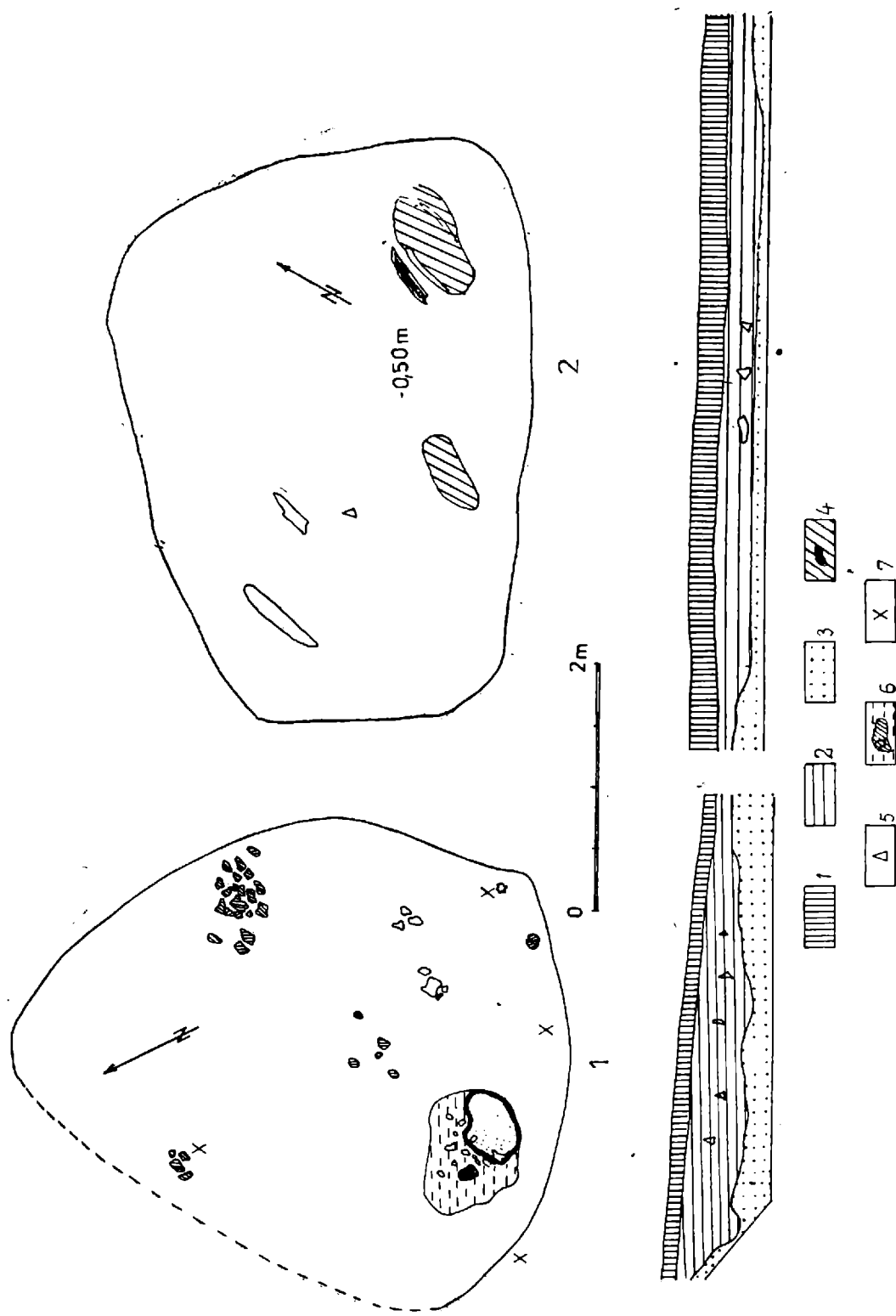

Fig. 4. Planul și profilul locuințelor 3 și 4; 1, sol arabil; 2, străt de cultură și locuințe; 3, sol virgin; 4, 6, resturi de vetre; 5, fragmente ceramice; 7, fusaiole și cuțite.

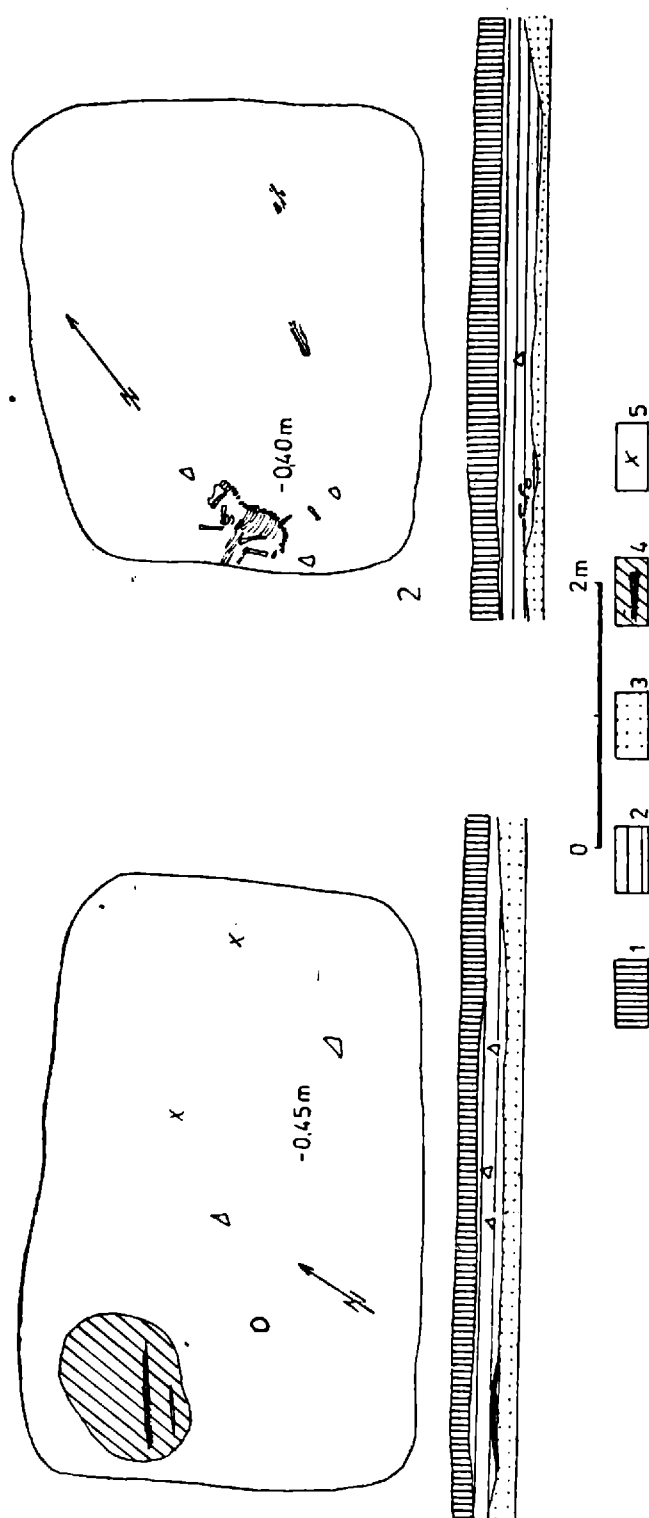

Fig. 5. Planul și profilul locuințelor 5 și 7 ; 1, sol arabil ; 2, strat de cultură și locuințe ; 3, sol virgin ; 4, resturi de vetre ; 5, fragmente ceramice.

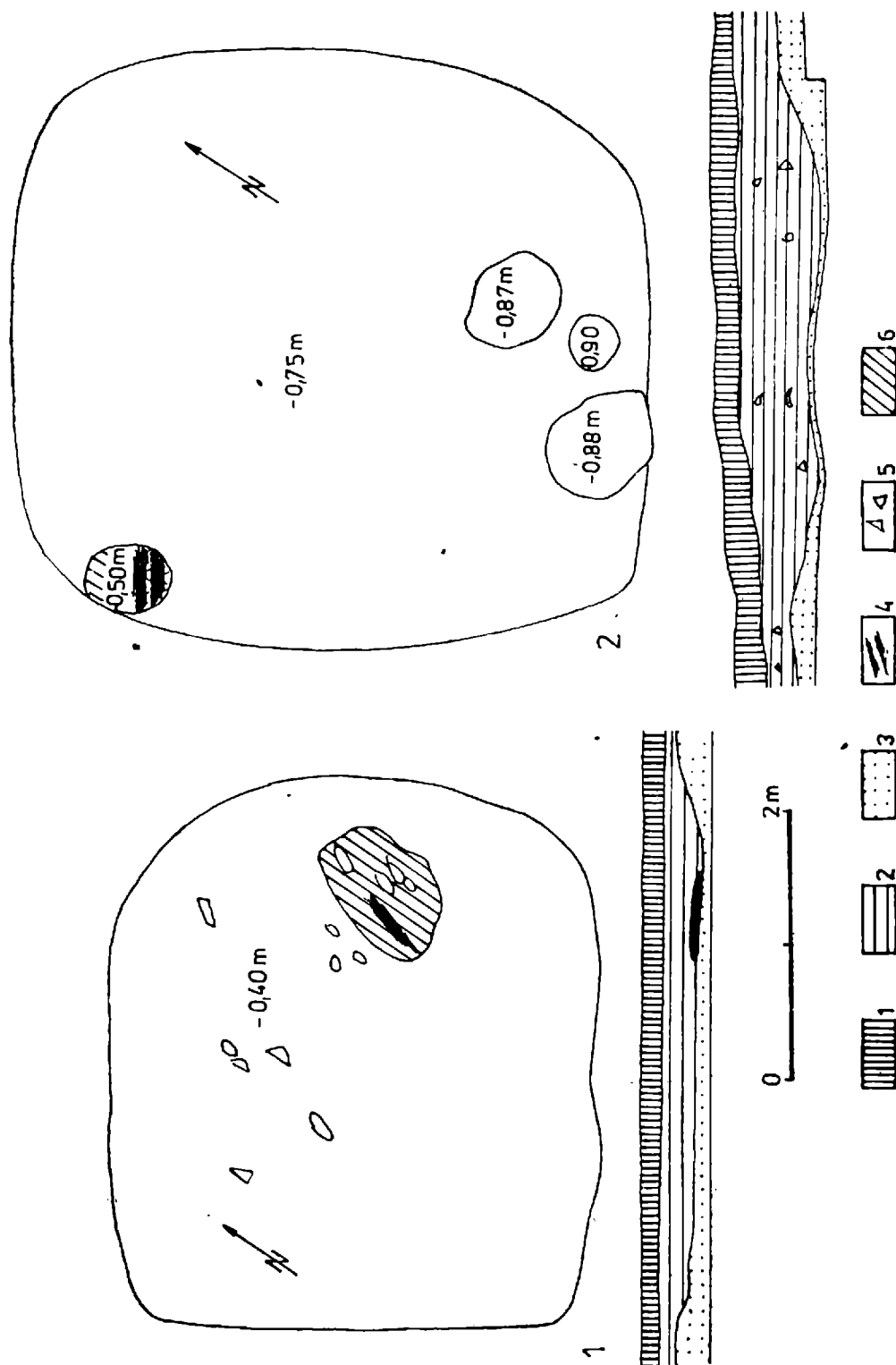

Fig. 6. Planul și profilul locuințelor 8 și 9 ; 1, sol arabil ; 2, strat de cultură și locuințe ; 3, sol virgin , 4, resturi de vatră ; 5, fragmente ceramice.

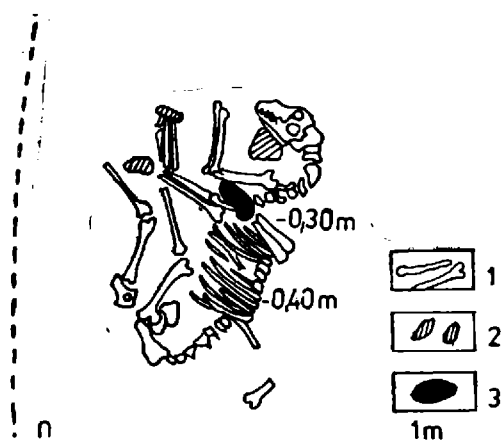

Fig. 7. Schelet de ciine din locuința 7; 1, oase;
2, ceramică geto-dacică; 3, ceramică bastarnică.

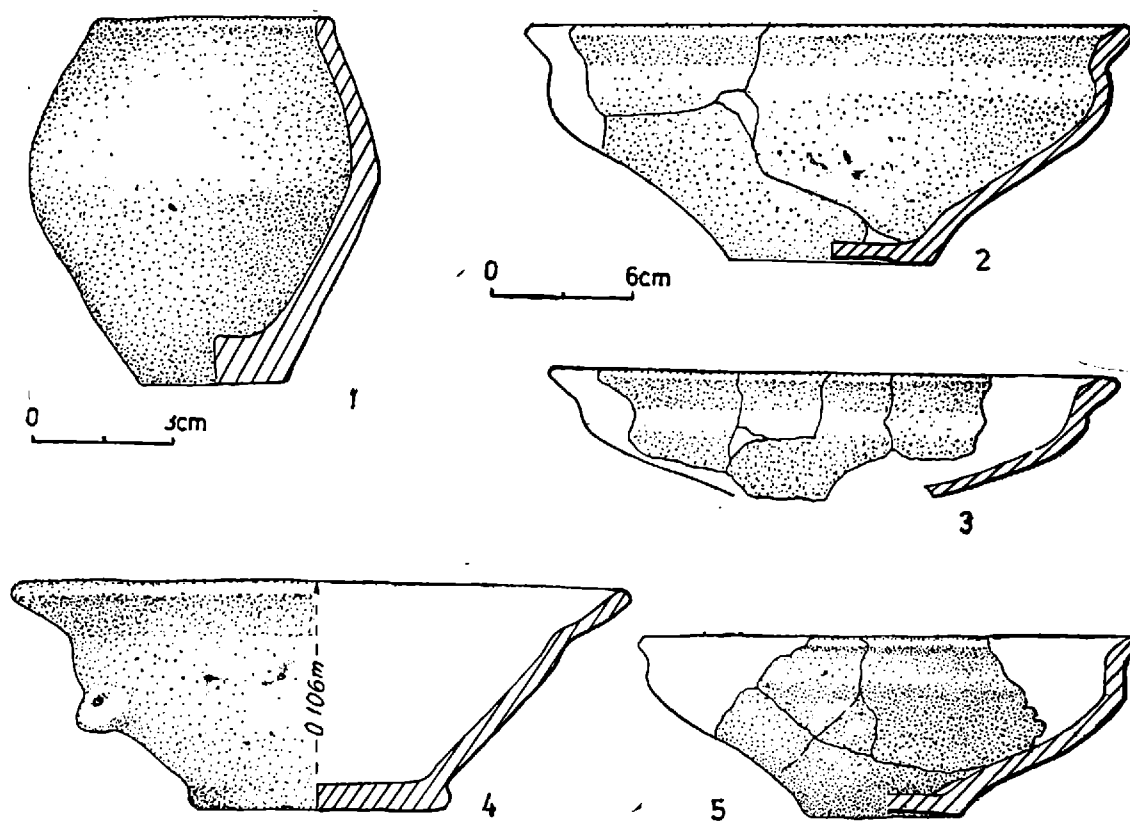
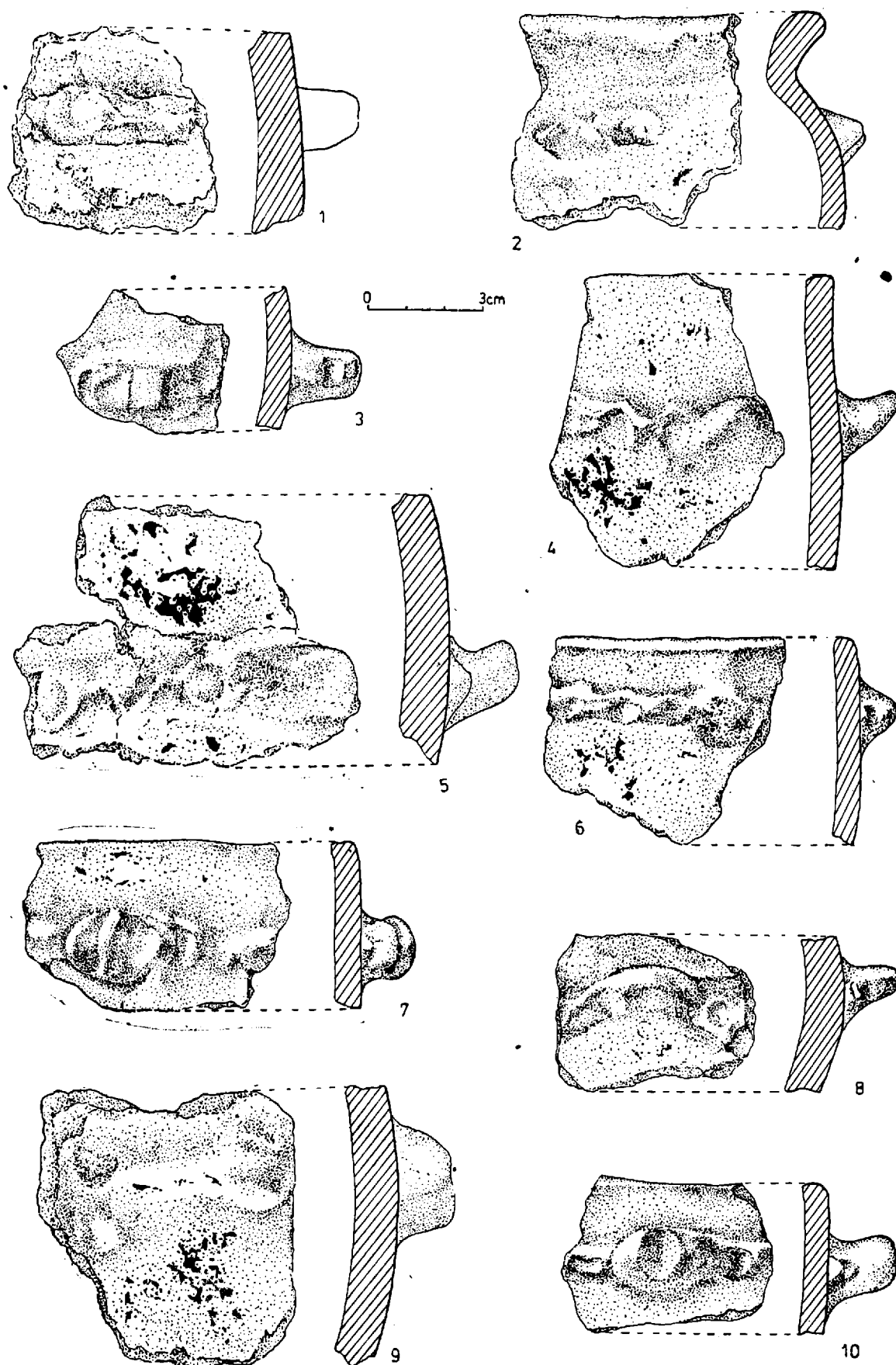

Fig. 8. Ceramică geto-dacică (1, 4) și bastarnică (2—3, 5) din locuința 2 (4); locuința 4 (5); locuința 7 (3)
locuința 8 (2) și din stratul de cultură (1).

[Fig. 9. Fragmente ceramice din locuința 1 (8, 9); locuința 2 (4); locuința 3 (3, 6, 10); locuința 6 (1, 2) și locuința 7 (5).]

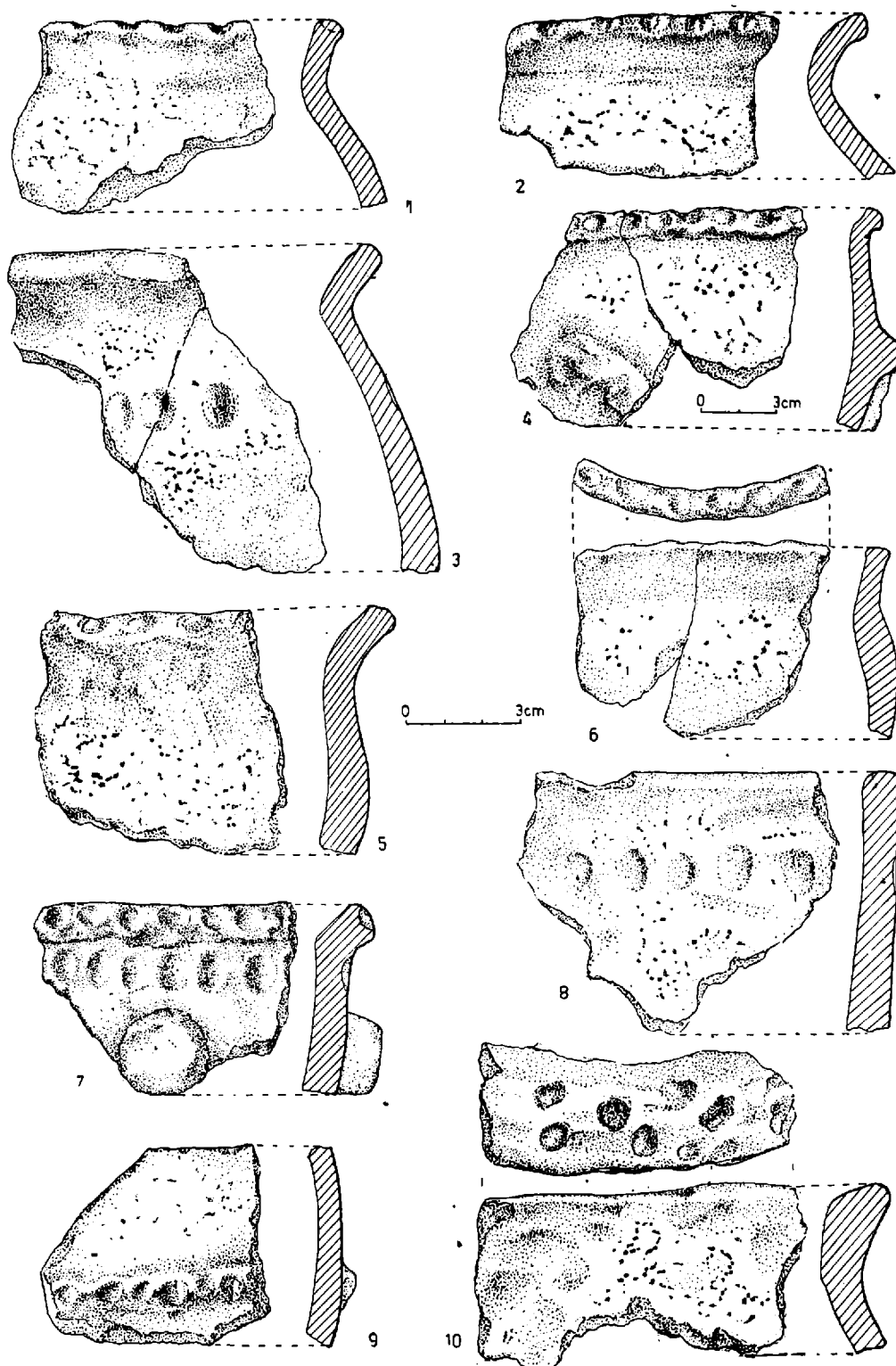

Fig. 10. Fragmente ceramice din locuința 1 (2, 6, 7, 9); locuința 2 (8); locuința 3 (1); locuința 4 (4, 5), locuința 8 (10) și locuința 9 (3).

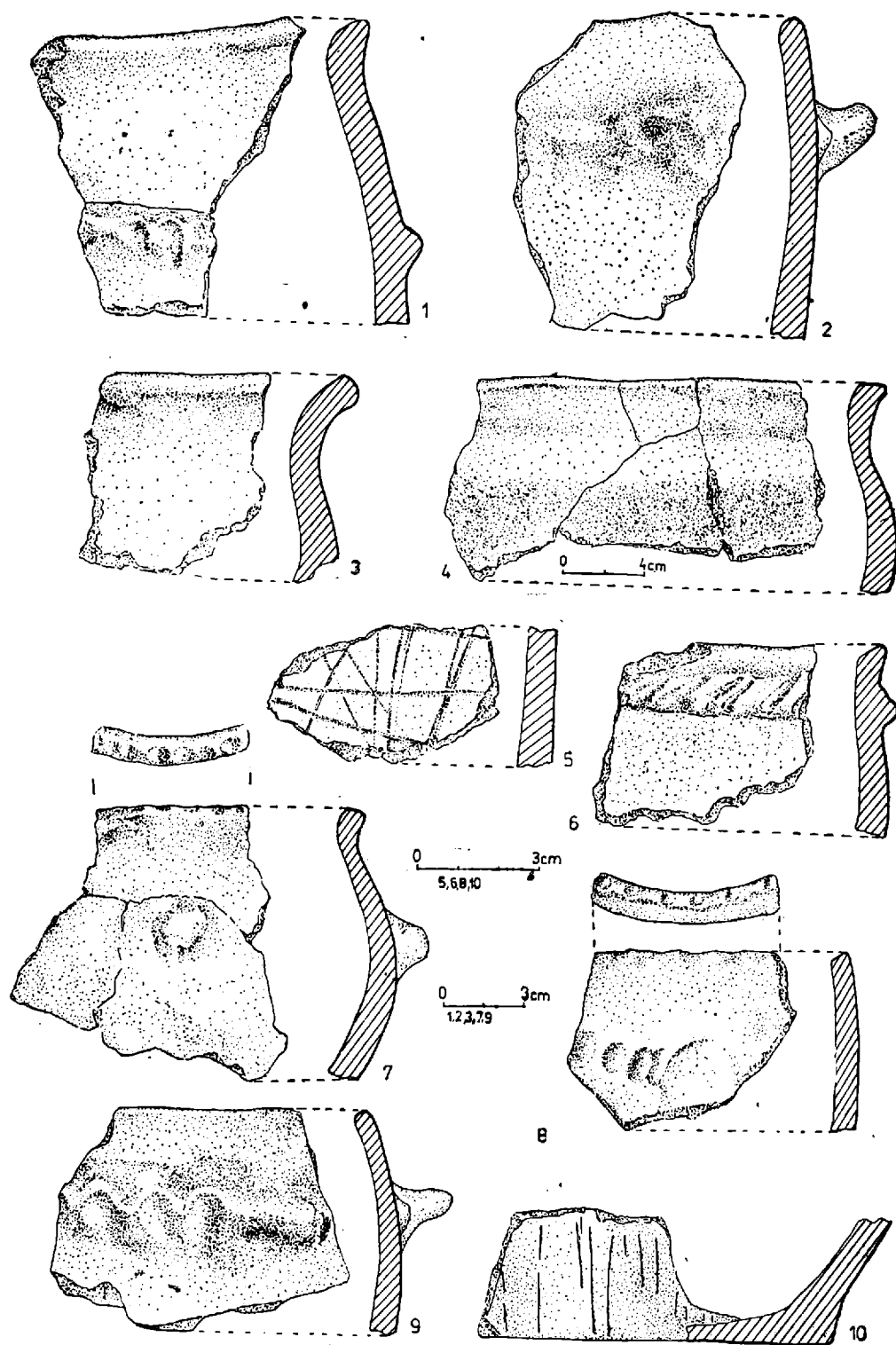

Fig. 11. Ceramică din locuința 1 (2, 9); locuința 3 (8); locuința 4 (7); locuința 6 (3); locuința 7 (1); locuința 9 (4, 6) și din stratul de cultură (5, 10).

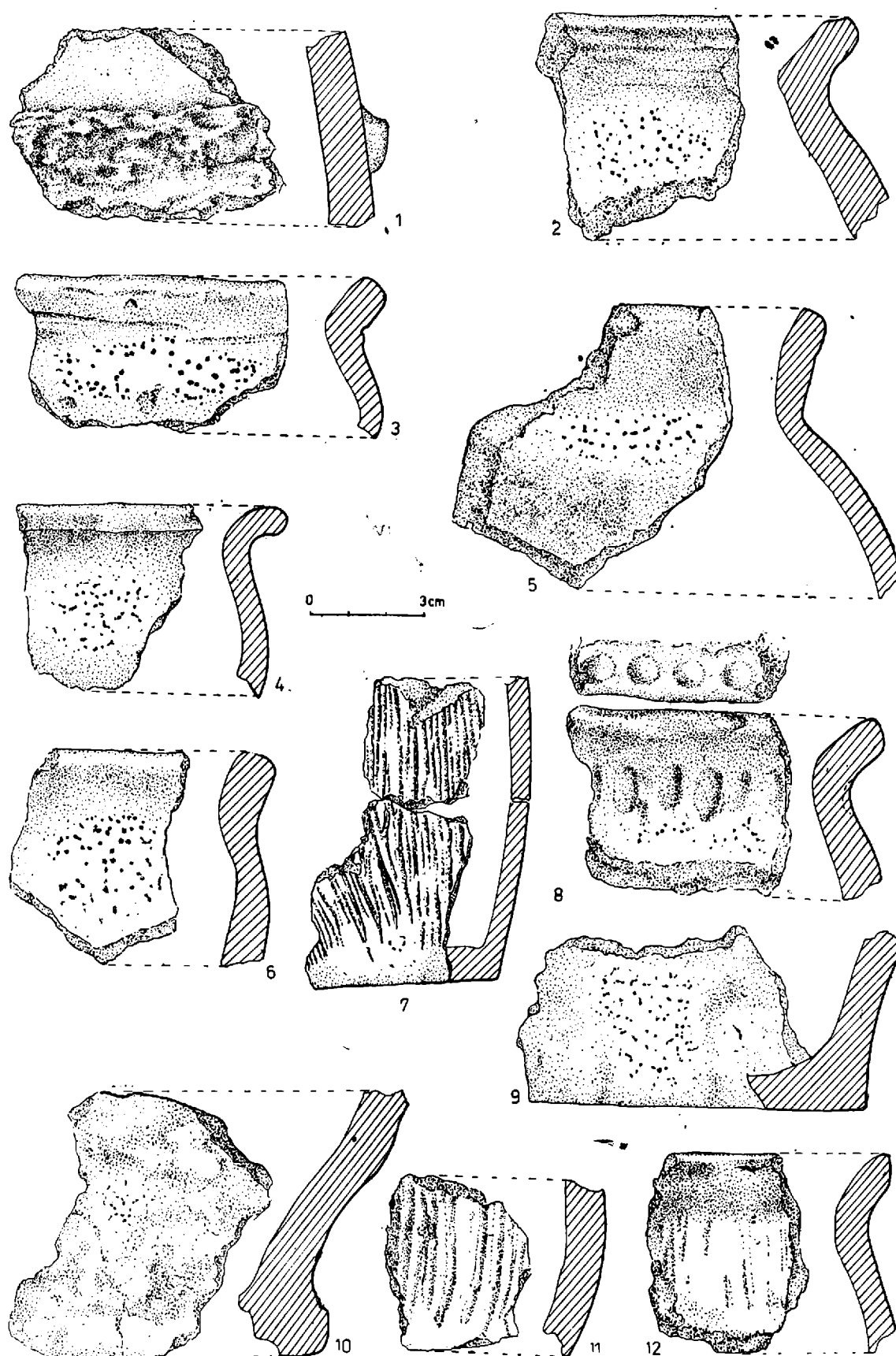

Fig. 12. Ceramică din locuința 4 (2, 11); locuința 5 (1, 7); locuința 6 (6, 10); locuința 7 (9); locuința 8 (3, 4, 8); locuința 9 (5) și strat (12).

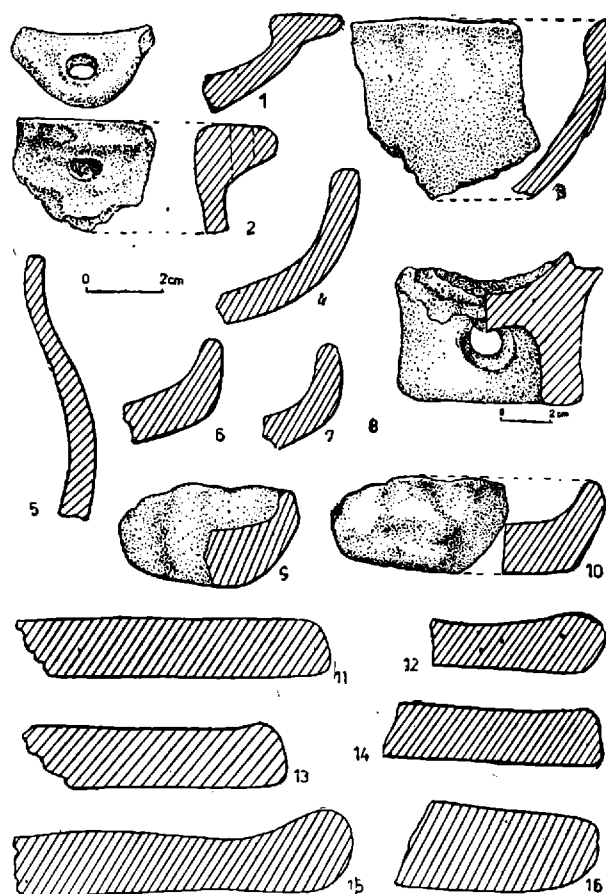

Fig. 13. Ceramică din locuința 2 (1, 2, 9, 15, 16); locuința 3 (5, 7, 11—12, 14); locuința 5 (3); locuința 9 (8) și din stratul de cultură (4, 6, 10, 13),

cu barbotină la suprafață. Pe lângă acestea s-a descoperit și un fragment de vas celtic lucrat din pastă cu grafit (fig. 22/2), precum și funduri, torți și buze de amfore grecești, printre care și o toartă bifidă. Din inventarul locuinței mai fac parte: o mărgică din sticlă, un cuțit din fier, trei fusaiole de lut cu forme diferite dintre care una este lucrată din pastă neagră lustruită (fig. 26/7) și o cute plată din piatră (fig. 25/12).

Locuința 4 a fost descoperită în anul 1981, în secțiunile I și II. Ea are o formă rectangulară, neregulată, cu laturile de $4,75 \times 2,50$ și $3,50$ m și adâncimea de $0,45$ și $0,50$ m. În interiorul ei se aflau fragmente de lipitură de pereți cu fețuială de culoare albicioasă și amprente de nuiile și birne, bucăți de lipitură de vatră, chirpici, pietre arse. Nu s-au putut delimita cu precizie locul vetrei și cel al intrării (fig. 4/2).

Materialul ceramic recoltat constă din fragmente ceramice provenite de la oale, străchini și căni (circa 150 de fragmente) lucrate din pastă poroasă cu suprafața netedă, de culoare brun-cenușie (fig. 8/2; 10/4—5; 11/7; 12/2,11; 14/11; 17/9), fragmente de vase bastarnice cu suprafața zgrunțuroasă de culoare cenușie negricioasă (81 de fragmente) (fig. 15/11; 16/10; 17/4), precum și circa 70 de fragmente din oale și străchini din pastă fină de culoare neagră sau brun-gălbui (fig. 19/4; 21/7—10, 13). Din pastă fină de culoare roșcată s-a întregit o strachină de dimensiuni mici, cu umărul prelins și margine slab fațetată (fig. 8/5). În același context se mai aflau circa 75 de fragmente de amfore grecești, din care șase torți cilindrice, cu resturi de ștampile ilizibile, funduri de formă cilindrică, ca și bucăți din partea superioară cu un diametru de 10 cm și buza îngroșată. În afară de ceramică în această locuință s-a mai descoperit o pensetă și un pinten cu spin conic mic, ambele din fier (fig. 25/5, 6), două fusaiole, una bitronconică și alta lucrată dintr-un fragment de amforă (fig. 26/2, 8), bucăți de zgură și două fragmente de „căței de vatră” (fig. 29/3, 5).

Locuința 5 a fost descoperită în anul 1981 tot în secțiunile I și II, la o distanță de 5 m de locuința 4. Ea are o formă dreptunghiulară cu laturile de $4,50 \times 3$ m, adâncimea de aproximativ $0,50$ m și orientarea de la nord-est spre sud-vest. Resturile de vatră și pereți sînt rare (fig. 5/1). În pămîntul din umplutura locuinței și în imediata ei apropiere se afla multă ceramică fragmentară

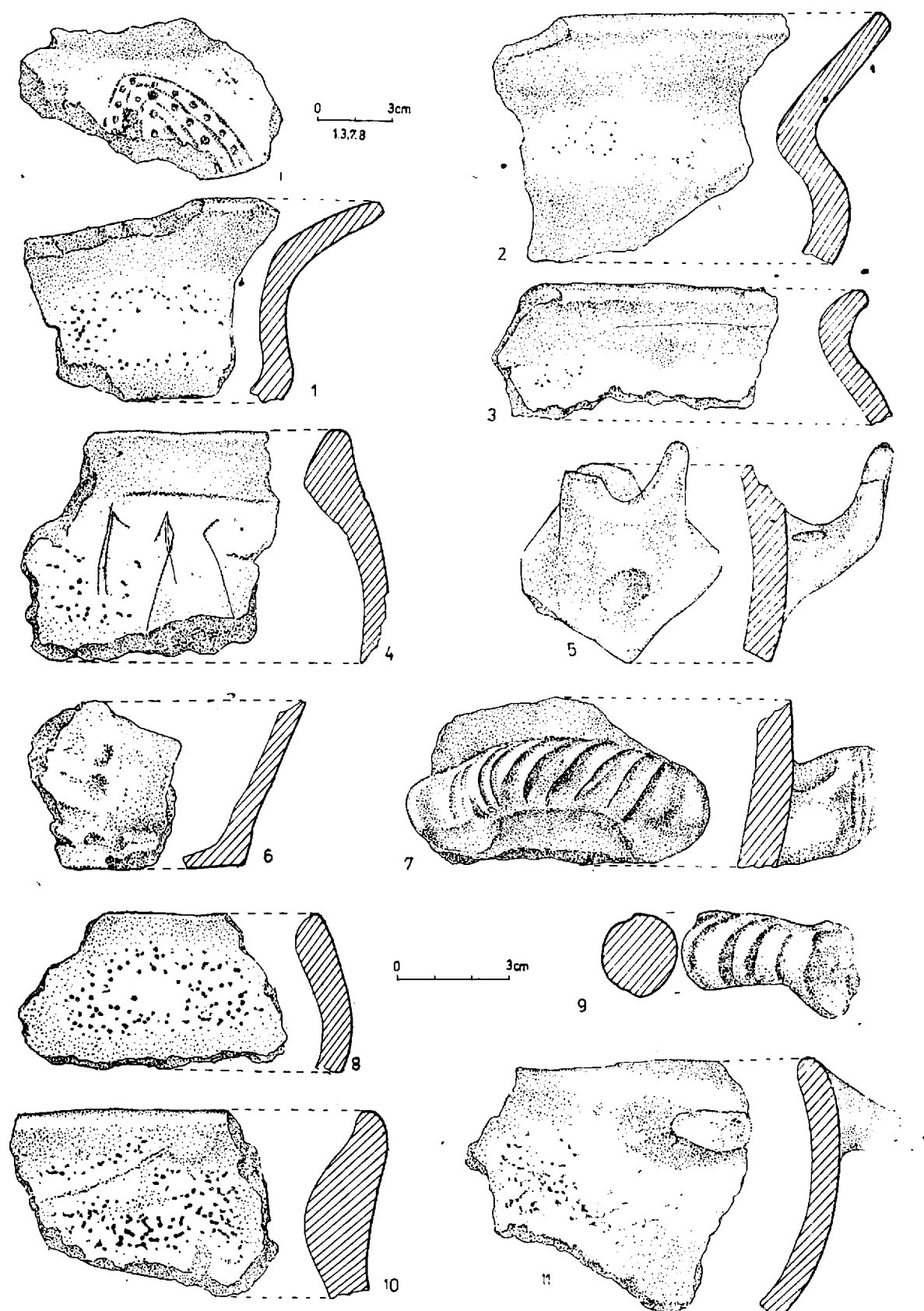

Fig. 14. Ceramică din locuința 2 (1, 2); locuința 3, (7, 9); locuința 4 (11); locuința 5 (3); locuința 6, (4, 8, 10); locuința 9 (5) și strat (6).

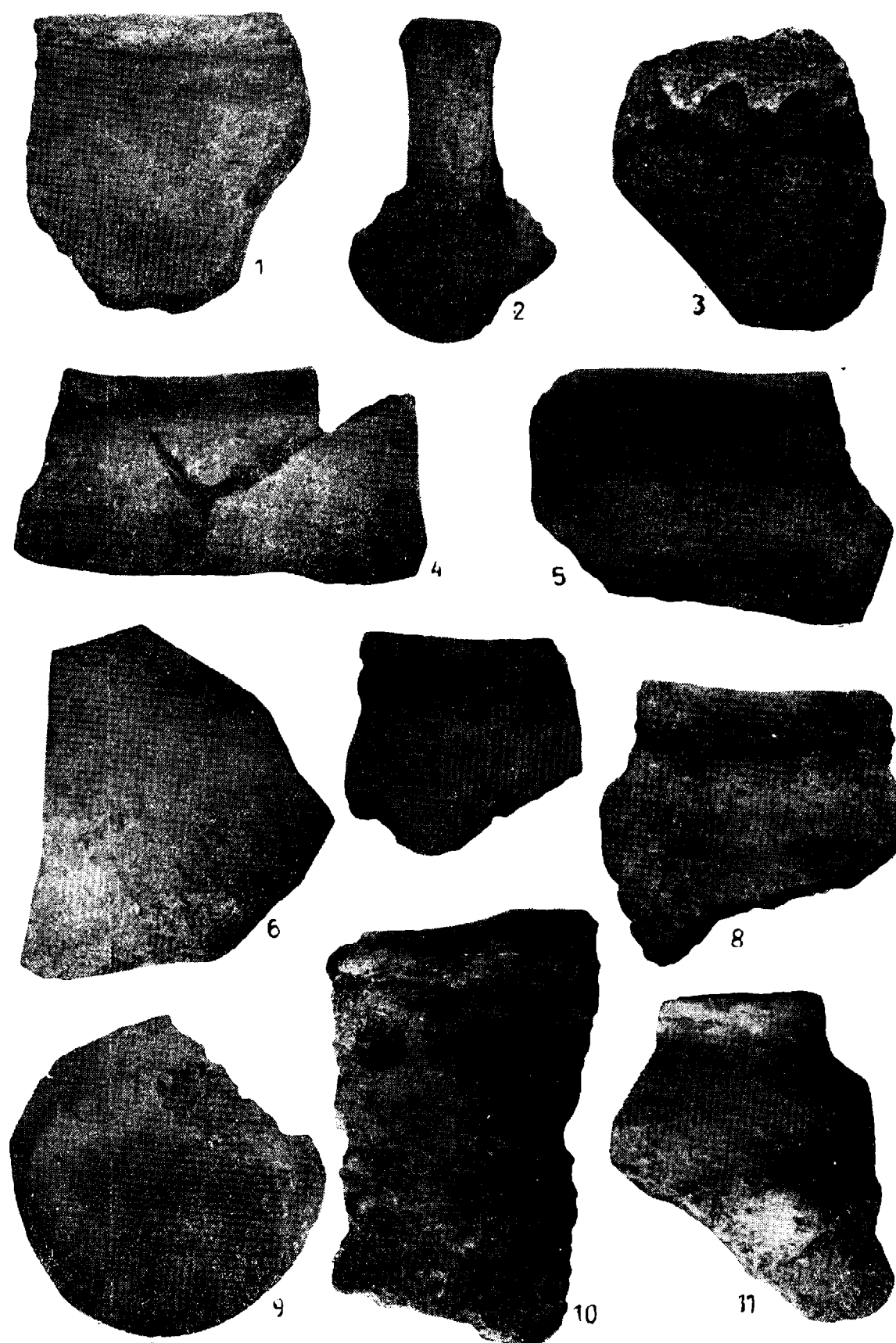

Fig. 15. Fragmente de vase lucrate cu mina din pastă poroasă din locuința 4 (11); locuința 6 (2); locuința 8 (6, 8); locuința 9 (3) și stratul de cultură (1, 4-5, 7, 9-10).

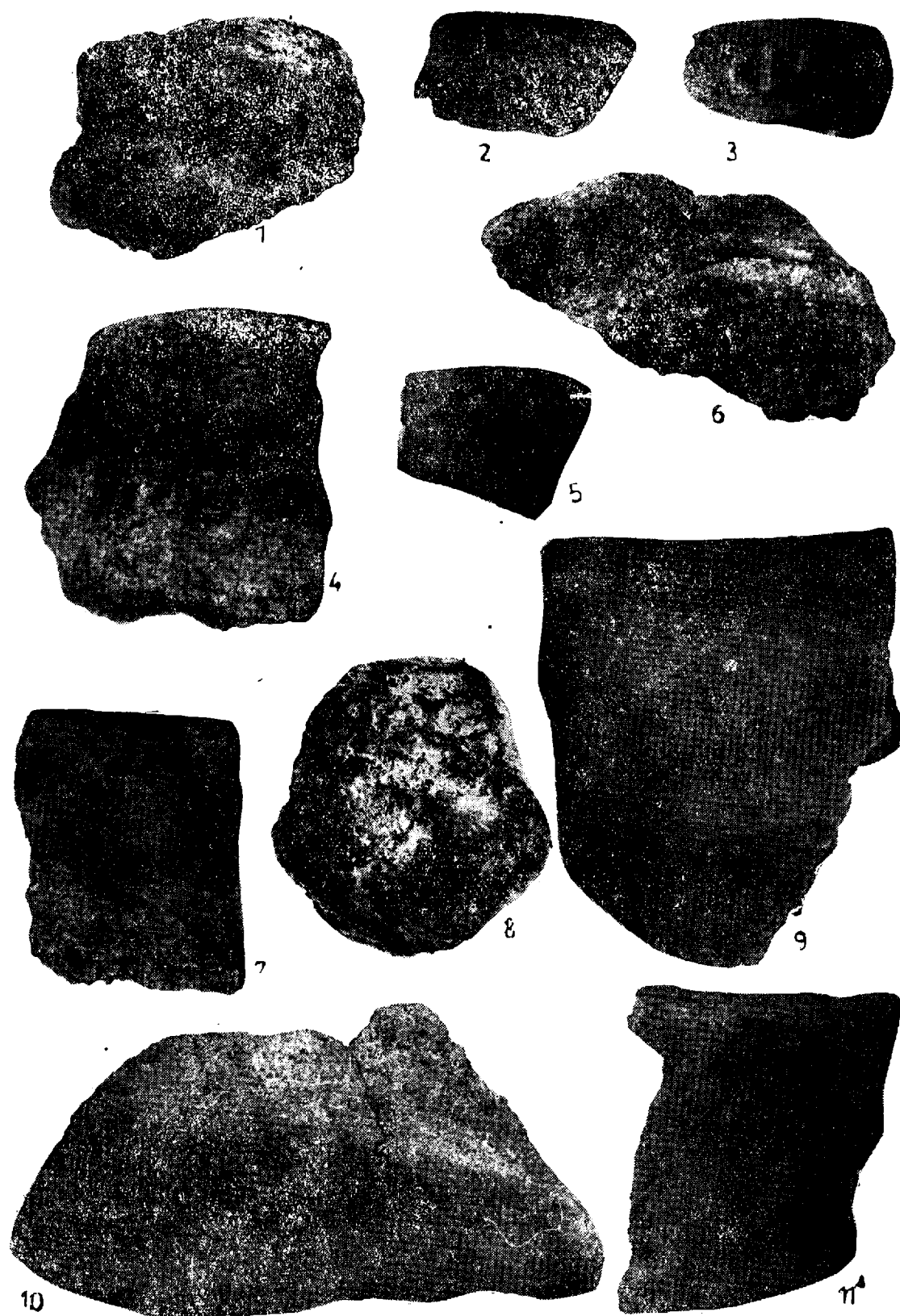

Fig. 16. Fragmente de vase din pastă fină (2, 5) și poroasă din locuința 4 (10); locuința 5 (7); locuința 8 (9); locuința 9 (11) și din stratul de cultură (1-6, 8).

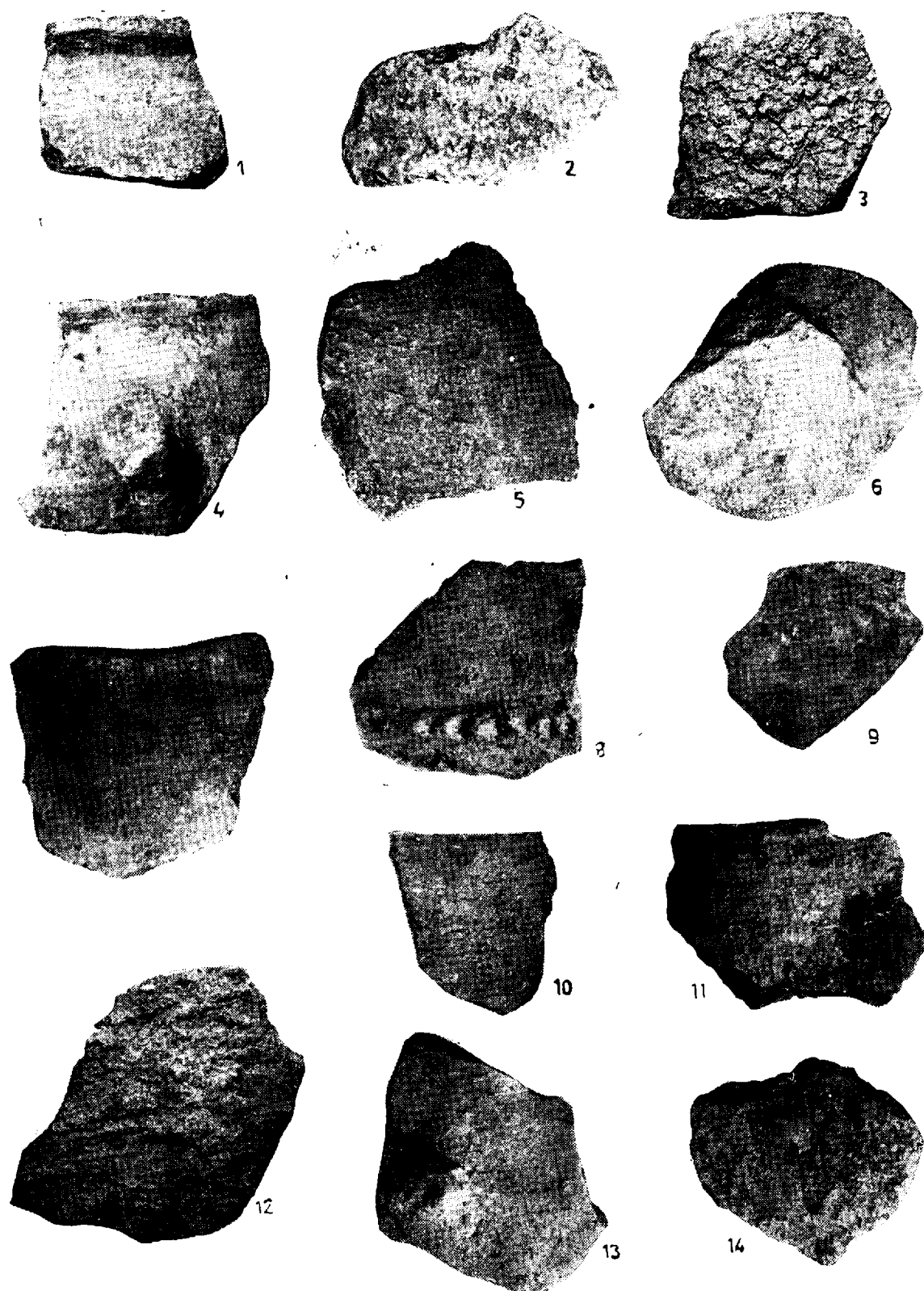

Fig. 17. Fragmente de vase din pastă fină (8) și poroasă acoperită cu barbotină din locuința 4 (4, 9); locuința 5 (2, 14); locuința 8 (11); locuința 9 (1, 9) și stratul de cultură (3, 5-8, 10, 13).

în care predomină specia grosieră lucrată cu mâna de culoare brun-roșcată și cenușie, cu suprafața netedă. Ele provin de la oale de dimensiuni mijlocii cu marginea îngroșată și evazată, uneori decorate (118 fragmente din care 26 de buze diferite, 4 funduri și resturi de pereți) (fig. 21/1 ; 13/3), borcane de dimensiuni mijlocii de culoare roșcată cu pereții drepecți și marginea tăiată orizontal și fragmente de oală de culoare albicioasă (fig. 12/7). O altă categorie ceramică o formează fragmentele de vase de dimensiuni mari, poroase, cu suprafața aspră de culoare roșcată sau cenușie din care s-au adunat circa 60 de fragmente (fig. 16/7 ; 17/2, 14). Alte circa 28 de buze diferite, 5 fragmente din funduri și 80 din corpul unor străchini și oale sînt lucrate din pastă fină de culoare neagră cu lustru la exterior (fig. 21/6, 11 ; 19/3,5, 8). De asemenea s-au găsit 20 de fragmente de amfore grecești. Un fragment de toartă pare să fi fost folosit ca formă de turnat (fig. 25/11). În afară de ceramică în locuința s-au mai descoperit resturi de lemn pietrificat, zgură de fier, fragmente de rîșniță, două cuțite fragmentare de fier (25/1, 2) precum și două fragmente de „căței de vatră” (fig. 29/8, 11).

Locuința 6, săpată parțial, a fost descoperită în 1981 în secțiunea a III-a. Ea avea laturile lungi de aproximativ 4,25 m și adîncimea de 0,45. În interiorul ei s-a descoperit numai ceramică din care se remarcă aceea lucrată din pastă grosieră cu suprafața netedă. Din această specie s-au modelat castroane, căni, oale simple sau decorate (circa 62 de fragmente) sau cu barbotină (37 de fragmente) (fig. 9/1, 2 ; 11/3 ; 12/6, 10 ; 14/4, 8, 10 ; 15/2). Un număr de 18 buze diferite fațetate și alte fragmente provin din vase lucrate din pastă neagră sau brun-gălbuie lustruită (fig. 21/1, 3, 5, 12, 16). Au fost găsite și fragmente de amfore grecești cu gîtul larg, torți cu ștampile (ilizibile) (fig. 23/8) și funduri cilindrice. Un fragment de toartă prezintă un început de găurire pentru a fi transformată în fusaiolă (fig. 28/14).

Locuința 7 a fost descoperită în 1981, în secțiunea a III-a. Ea are o formă aproximativ trapezoidală cu laturile de circa $3,50 \times 2,50$ m, adîncimea de 0,45—0,50 m și orientarea de la nord-vest spre sud-est (fig. 5/2). În interiorul ei nu au fost găsite resturi de vatră sau de pereți. În apropierea peretelui sudic se afla, depus pe podea, un schelet de cîine în poziție adunată, culcat pe dreapta. Deasupra capului și a picioarelor se aflau fragmente de vase grosiere decorate cu briu alveolat și două fragmente de vase negre lustruite (fig. 7). În amestec cu pămîntul din umplutura locuinței se aflau cărbuni și zgură. În cadrul ceramicii predomină specia grosieră cu buza fațetată și fundul gros, de diferite dimensiuni, unele netede, altele cu suprafața aspră (40 de fragmente). Din ambele specii sînt și exemplare decorate (fig. 9/5 ; 11/2 ; 12/9 ; 18/7). De asemenea s-au descoperit și fragmente de vase lucrate din pastă neagră lustruită avînd marginea fațetată (fig. 19/7), din care s-a întregit o strachină de dimensiuni mijlocii (fig. 8/3). Alături de aceste resturi au fost descoperite și fragmente ceramice grecești din care multe torți de la amfore au fost folosite probabil ca lustruitoare. Pe una din torțile de amforă se păstrează o ștampilă rotundă cu floare de trîndafir și inscripție (ilizibilă) și cu monograma literei A (fig. 23/7 ; 24/6).

Locuința 8 a fost descoperită în 1982 în secțiunile V—VI. Ea are o formă dreptunghiulară cu latura dinspre vest ușor curbată. Dimensiunile laturilor sînt de $3,50 \times 3$ m iar adîncimea maximă de 0,50 m. În interior, în jumătatea vestică, se aflau resturi de arsură, chirpici și pietre arse, oarecum grupate, indicînd probabil locul vetrei (fig. 6/1). În umplutura locuinței se aflau fragmente de oale grosiere, poroase, cu suprafața netedă, îngroșată și prevăzută cu alveole. Unele fragmente aveau două șiruri de alveole pe fața interioară a buzei (fig. 12/3, 4) sau alveole pe gît (fig. 12/8). Cîteva funduri și fragmente din vase mari lucrate din pastă grosieră (circa 30 de fragmente) au suprafața aspră (fig. 12/3, 4 ; 15/6, 8 ; 16/9 ; 17/11). Mai multe buze fațetate provin de la circa 5 vase (străchini și oale) lucrate din pastă fină de culoare neagră (fig. 19/2 ; 21/2, 18) din care s-a putut întregi doar o strachină (fig. 8/2). În afară de aceste resturi, în locuința s-au mai găsit fragmente de amfore din care se remarcă cîteva torți de secțiune circulară, resturi de margini cu buza îngroșată în exterior și alte bucăți din corpul vaselor, unele cu încercări de găurire sau cu diferite semne. Din inventar mai fac parte: un cuțit din fier, lung de 6 cm (fig. 25/4), o mărgică din sticlă mată de culoare alb-gălbuie, de formă rotundă (fig. 29/1), două fusaiole (fig. 26/6, 9) și un fragment de „cățel de vatră”, în formă de plăcuță cu marginile rotunjite (fig. 29/1).

Locuința 9 a fost descoperită în 1981 în secțiunea VI. Ea are o formă aproximativ pătrată cu laturile de circa 3,50 m și adîncimea medie de 0,75. Pe podea s-au conturat trei gropi cu diametre mici și adîncimi de 0,20—0,25 m în care se aflau fragmente ceramice, oase, pietre și o toartă de amforă. Resturi de lipitură de vatră, arsură, cenușă, cărbuni și pietre se aflau grupate în colțul nord-vestic al locuinței, indicînd locul inițial al vetrei (fig. 6/2). Inventarul, ca și la alte complexe este constituit îndeosebi din ceramică. Cantitatea cea mai mare este formată din fragmente de oale lucrate din pastă grosieră de culoare cenușie și roșcată, cu marginile groase și evazate, uneori decorate (10/3 ; 11/4, 6 ; 14/5). Din această categorie s-au adunat 170 de fragmente, remarcîndu-se prezența oalelor borcan, a cănilor și a unui fragment de vas cu suport înalt, inelar, prevăzut cu două găuri (fig. 13/8). De asemenea s-au adunat 140 de fragmente grosiere cu barbotină la exterior (fig. 12/5 ; 16/11 ; 15/3 ; 17/1). Alte 50 de fragmente de buze fațetate, funduri sau din corpul vaselor provin din vase negre de tip bastarnic (fig. 17/9). De asemenea s-au mai descoperit fragmente de amfore grecești cu torți

șampilate și fund cilindric (fig. 25/8). Una din torți are o șampilă rotundă cu floare de trandafir și inscripție (fig. 23/1). În locuință se mai aflau discuri confecționate din fragmente ceramice bastarnice și grecești, fusaiole bitronconice (fig. 26/3 ; 27/8, 10 ; 28/5, 7), un vîrf de os cu urme de folosire (fig. 25/7), un pond din plumb pe care se observă litera Y (fig. 29/10), o mărgică din sticlă (fig. 28/10) și un fragment de „cățel de vatră” în formă de suport, gol în interior, de secțiune pătrată (fig. 25/9 : 29/9).

În afara complexelor de locuire, pe traseul secțiunilor și la suprafața solului s-au adunat mai multe obiecte și ceramică provenite de la locuințele distruse. Se pare că cea mai mare parte a inventarului unor locuințe, prin distrugerea părții lor superioare a fost scos la suprafață și rulat de lucrările agricole pe toată întinderea așezării. Din categoria acestor vestigii, aflate în stratul arabil, amintim : trei cuțite fragmentare din fier, o cute din gresie, o lingură din lut ars (fig. 28/4), trei fusaiole confecționate din cioburi grecești, discuri (fig. 26/4, 5 ; 27/2, 6, 6, 7 ; 28/1—4, 8—9, 12), fragmente de rișniță, fragmente de „cățel de vatră” (fig. 25/13) ; 29/6, mărgile din pastă sticloasă, policrome, cu striuri sau ochi, zgură de sticlă și alte obiecte confecționate din fragmente de amfore, ca dopuri, lustruitoare etc. S-au mai recuperat circa 260 de fragmente din buzele, fundul sau corpul unor amfore, dar îndeosebi mai multe torți cu șampile dreptunghiulare sau rotunde, unele lizibile (fig. 23/2—7, 9). De asemenea, au fost găsite funduri și margini de vase lucrate din pastă poroasă cu suprafața netedă și decorate (fig. 13/4, 5, 10, 13 ; 15/1, 4—5, 7, 10) sau cu barbotină (fig. 16/1—6, 8 ; 17/3, 5—8, 10, 13), precum și 7 fragmente de la vase de dimensiuni mari, celtice, din grafit, cu suprafața striată vertical (fig. 22/1, 3), fragmente ceramice geto-dacice cu suprafața striată (fig. 11/5, 10), ca și resturi de ceramică fină bastarnică (fig. 8/1 ; 15/9 ; 19/1, 6 ; 21/4). Destul de frecvent s-au observat resturi de vetre constînd din lipituri și pietre arse, răspindite pe suprafețe de circa $1,50 \times 1$ m, fără să se poată delimita sub aceste resturi urmele unei eventuale locuințe.

Menționăm că, atît în cadrul locuințelor delimitate, cît și în stratul de cultură, se aflau în cantitate mare oase de animale, în special de bovine, ovicaprine, porci, cîini și păsări.

Cele nouă complexe de locuire dezvelite prin cercetările din așezarea de la Lunca Ciurei conțin un inventar arheologic asemănător aceluia recoltat din stratul de cultură din jurul lor. Atît în locuințele mai adîncite, cum este de exemplu locuința nr. 1 de la piciorul pantei, cît și acelea cu adîncimi mici, din zona cea mai locuită a așezării, au aproximativ aceeași formă, rectangulară, uneori cu laturile arcuite și colțurile rotunjite, fără să se observe urme de la parii de susținere a pereților sau acoperișului. De asemenea, la nici una din locuințe nu s-a putut preciza intrarea care, probabil, se afla pe latura de nord-est, în pantă. După resturile de chirpici și lipituri, cu amprente de pari și nuiile, unele fețuite și ușor colorate în brun deschis, se poate presupune că pereții erau destul de groși și chiar înalți, după cum o indică în unele locuințe cantitatea mai mare de lipituri.

În cele mai multe dintre locuințe se aflau resturi de vetre. Ele constau din plăci de lipitură arsă, pietre arse, cenușă și cărbuni, grupate pe o porțiune restrînsă a podelei, și ea arsă și înnegrită. În locuința nr. 3 vatra s-a păstrat mai bine, în jurul ei gardina din lut fiind puternic arsă iar cantitatea de cenușă și cărbuni mai mare. După cum am amintit, vetre distruse s-au descoperit și în alte locuri de pe cuprinsul așezării, la circa 0,30 m adîncime, constînd din plăci de lut ars, cărbuni și pietre arse amestecate cu fragmente ceramice, fără să se poată observa în jur conturul vreunei locuințe. Aceste vetre pot indica, împreună cu cantitatea mare de ceramică și unele obiecte descoperite în jurul lor, locul unde au existat locuințe de suprafață care au fost distruse de lucrările agricole.

Locuințe contemporane, care se caracterizează prin același sistem de construcție sînt atestate atît pe teritoriul est-carpatic³⁷, cît și în zonele învecinate³⁸. Ele sînt caracteristice, în secolele III — II î.e.n., atît pentru așezările din aria culturii Poienesti-Lucașovca, cît și pentru așezările geto-dacice din restul teritoriului Daciei.

În ceea ce privește inventarul complexelor de locuire, precum și al stratului de cultură, o pondere însemnată o are ceramica care, după cum s-a amintit, constă, îndeosebi, din fragmente de vase geto-dacice, bastarnice, grecești și celtice.

I. Ceramica geto-dacică

Cea mai mare parte a ceramicii locale este lucrată cu mîna, făcînd excepție cîteva fragmente lucrate la roată, din pastă fină de culoare cenușie, care provin de la vase de dimensiuni mici cu fundul inelar.

În ceea ce privește tehnica de preparare a lutului, ceramica lucrată cu mîna prezintă două categorii distincte :

³⁷ S. Teodor, *op. cit.*, în *SCIVA*, 31, 1980, 2, p. 190—197.

³⁸ S. P. Pačkova, *op. cit.*, în *Arheologičeskie pamiatniki srednego podnestroviia*, fig. 15.

a) Ceramică poroasă modelată din pastă cu cioburi pisate și nisip în compoziție, de culoare brun-roșcată și brun-cenușie cu suprafața mată și neglijent netezită;

b) Ceramică fină, densă, tot cu cioburi pisate în compoziție, având culoare cenușie deschisă, cu suprafața netedă, ușor lustruită. Ea se deosebește de prima categorie printr-o execuție mai îngrijită. Din ambele categorii au fost produse mai multe tipuri de vase:

a) Din pastă poroasă s-au modelat: vase-borcan de dimensiuni mari cu pereții drepecți și groși, cu marginea rotunjită sau tăiată orizontal sau cu pereții ușor arcuiți și marginea foarte puțin evazată (fig. 9/1, 3—10; 10/4, 7, 8; 11/1—2, 7—9; 17/4); vas-borcan de dimensiuni ceva mai mici decât cele amintite mai sus, având marginea mai mult sau mai puțin evazată și rotunjită, umărul bombat și fundul îngust (fig. 9/2; 10/1—3,5; 11/3; 12/5). În multe complexe s-au descoperit funduri de vase, lucrate din aceeași pastă, de dimensiuni mici (fig. 11/10; 12/9; 17/6). Tot din pastă poroasă a fost modelat un vas de dimensiuni mijlocii cu partea inferioară prevăzută cu suport înalt, scobit și perforat (fig. 13/8). Întrucât partea superioară lipsește, nu se poate aprecia dacă fragmentul provine de la un castron sau de la un capac. Destul de frecvente, dar în stare fragmentară, în locuințe se aflau tipsii plate sau cu marginile ușor ridicate, modelate tot din pastă grosieră, de culoare cenușie-albicioasă (fig. 13/11—16). De asemenea s-au descoperit și câteva vase miniaturale (fig. 13/9, 10).

Vasele din pastă poroasă sînt adeseori decorate. Foarte frecvent este întilnit briul cu alveole plasat pe umerii vaselor la circa 3—4 cm mai jos de margine, întrerupt în unele cazuri de proeminențe. Alte vase sînt ornamentate numai cu proeminențe, acestea avînd forme variate ca, cilindrice, conice, simple sau perechi, alungite cu una sau mai multe alveole (fig. 9/1—10; 10/9; 11/1—2, 7; 12/1). Unele vase cu corpul bombat și marginea evazată sînt decorate cu alveole pe buză sau gît, uneori și pe partea interioară a buzei. Cîteva fragmente provin de la oale decorate cu două șiruri de alveole atît pe gît, cît și în partea interioară a buzei (fig. 10/1—8, 10; 11/8; 12/8).

b) Cealaltă categorie ceramică caracteristică civilizației geto-dacice în ultimele secole ale erei vechi, destul de bine reprezentată în așezarea de la Lunca Ciurei, este aceea fină, de culoare cenușie-albicioasă, care are în compoziție cioburi pisate fin, fiind mai îngrijit modelată și arsă. Din astfel de pastă s-au lucrat castroane și străchini cu marginea dreaptă sau ușor curbată în interior și cu marginea evazată, uneori decorată și umărul profilat (fig. 13/1,3—4, 6—7; 14/1—3, 7—9, 11; 18/1—2, 5). Sînt mult mai puține fragmentele de căni și cești cu corpul curbat, prevăzute cu o toartă (fig. 15/2) sau fără torți (fig. 8/1), ca și cești tronconice — cățui — cu o toartă³⁹.

Pe teritoriul Moldovei această formă de vas mai apare și în așezările datate în secolul al II-lea î.e.n. de la Botoșana⁴⁰, Lozna-Hlibicioc⁴¹, Cucorăni⁴² și Ghelăiești⁴³, din aria culturii Poienesti-Lucașovca. În cele mai multe din așezările dacice, cățuia este considerată un vas caracteristic în special în așezările din secolele I î.e.n. — I e.n., așa cum s-a precizat în stațiunile de la Poiana⁴⁴, Răcătau⁴⁵ și altele.

În afară de formele amintite, din pastă de calitate mai bună s-au descoperit cîteva fragmente de vase cu pereții curbați și fundul îngust, unele cu decor geometric incizat sau cu butoni cilindrici situați mai jos de margine, altele cu tot corpul acoperit cu striuri verticale (fig. 12/7, 11). Unele fragmente de castroane sau oale cu pereții subțiri prezintă desene zgîriate după ardere. Pe un perete de strachină, cu suprafața albicioasă, ușor lustruită, se aflau o serie de semne indicînd probabil o scriere (fig. 14/4), iar pe un alt fragment erau incizate linii drepte întretăiate (fig. 11/5).

Cele două categorii ale ceramicii geto-dacice descoperite la Lunca Ciurei au multiple analogii în cadrul olăriei din toate așezările geto-dacice contemporane de la est de Carpați, atît în aria culturii Poienesti-Lucașovca⁴⁶, cît și în cele din sud, precum și din teritoriul Transilvaniei⁴⁷. Se poate remarca, în ceea ce privește forma și decorul, menținerea unor elemente tradiționale din perioada anterioară, bine documentate atît în așezările fortificate, cît și în cele deschise⁴⁸.

Într-o primă analiză făcută ceramicii geto-dacice din Moldova din secolele III—II î.e.n.⁴⁹, în care s-a inclus parțial și aceea provenită din săpăturile din anul 1954 de la Lunca Ciurei s-a remarcat că, atît tehnica de pregătire a lutului, întreg procesul de modelare și ardere, precum și cele mai multe dintre forme își au prototipul în ceramica hallstattiană tîrzie. Cu începere din secolul al V-lea ceramica prezintă unele forme noi, la care s-au adăugat, pe parcursul secolelor IV—III î.e.n., sub influența contactului cu alte civilizații, o serie de caracteristici proprii, transmise și olăriei din secolul al II-lea

³⁹ Descoperită în săpăturile din anul 1954 de E. Zaharia și A. Nițu. Vasele nu se mai află la Institutul „A. D. Xenopol” din Iași.

⁴⁰ S. Teodor, *op. cit.*, fig. 23/6.

⁴¹ Săpături efectuate în anii 1980—1981. Material inedit.

⁴² S. Teodor, *op. cit.*, în *ArhMold*, VIII, fig. 33/10.

⁴³ M. Babeș, *op. cit.*, în *SCIV*, 20, 1969, 2, p. 211, fig. 8/2.

⁴⁴ În afară de exemplarele publicate, (vezi nota 1) cele mai multe vase sînt inedite în Muzeul de istorie din Tecuci.

⁴⁵ V. Căpitanu, *op. cit.*, în *Carpica*, VIII, fig. 23/1—7.

⁴⁶ M. Babeș, *Date arheologice și istorice privind partea de nord-est a Daciei în ultimele secole înainte de erei noastre* în *SCIVA*, 36, 1985, 3, p. 192—193.

⁴⁷ I. H. Crișan, *Ceramica geto-dacică*, 1969, p. 100—150.

⁴⁸ S. Teodor, *Așezarea geto-dacică de la Huși-Corni*, în *Thraco-Dacica* 2, 1981, p. 169—195.

⁴⁹ S. Teodor, *op. cit.*, în *SCIV*, 18, 1967, 1, p. 25—45.

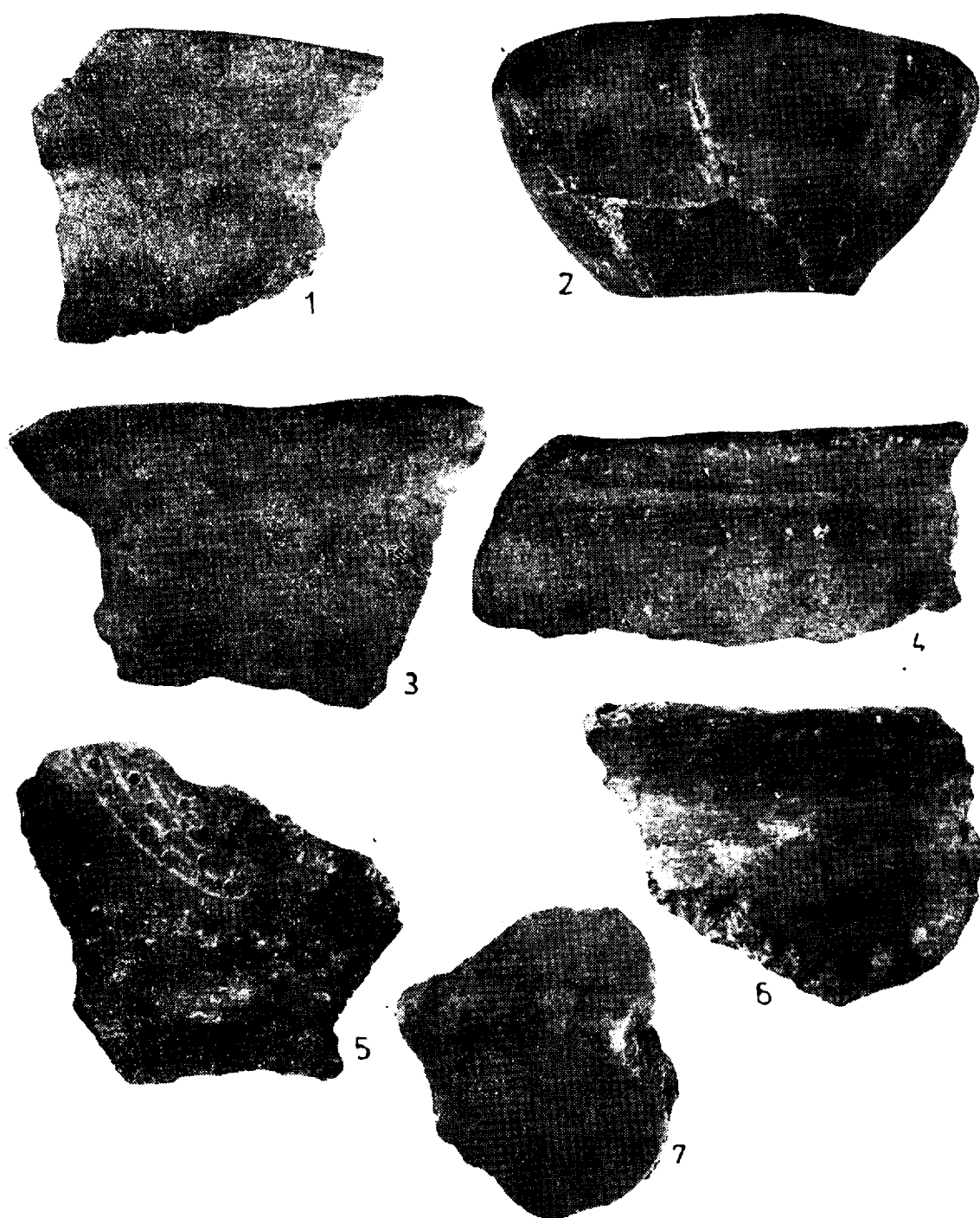

Fig. 18. Fragmente din pastă fină (1, 2) și poroasă din locuința 2 (1, 5); locuința 7 (7) și stratul de cultură (2, 4, 6).

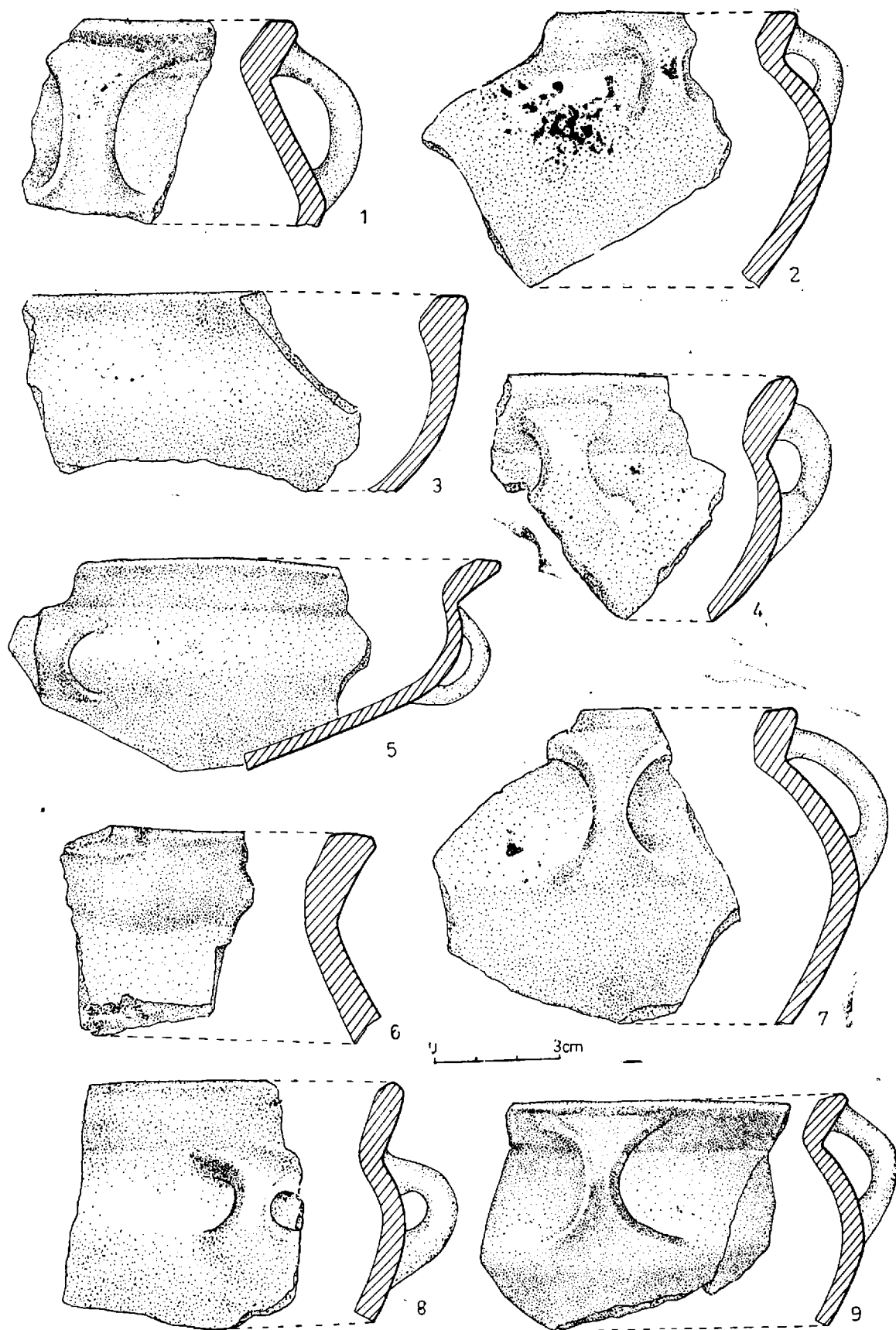

Fig. 19. Ceramică bastarnică din locuința 1 (9); locuința 4 (4); locuința 5 (3, 5, 8); locuința 7 (7); locuința 8 (2) și strat (1, 6).

î.e.n. și care vor continua și în perioada clasică, când cele mai multe dintre tipurile principale au fost produse în mod curent la roata olarului⁵⁰.

II. Ceramica bastarnică

În așezarea de la Lunca Ciurei există două specii de ceramică bastarnică, ambele lucrate cu mîna : a) Prima specie o constituie ceramica fină de culoare neagră și mai rar brun-rozie, cu suprafața lustruită. Această categorie este reprezentată prin numeroase fragmente provenite de la castroane, străchini și oale cu buzele fațetate, umărul proeminent și torți în formă de x⁵¹. Se poate remarca numărul mai mare al fragmentelor de străchini cu profilul în formă de S din care s-au întregit două exemplare la două exemplare fundul fiind îngust și inelar (fig. 8/2—3 ; 19/1—5, 6—9 ; 20/1—4, 6—8 ; 21/1—9, 11—16). Strachina menționată din locuința nr. 4, lucrată din pastă roșie, relativ poroasă, are aceeași formă ca și cele de culoare neagră dar marginea nu este fațetată (fig. 8/5). Tot din pastă fină, neagră și lustruită au fost lucrate și câteva fragmente de la mici cupe cu margine dreaptă ușor rotunjită și curbată în interior, cu corpul tronconic, foarte asemănătoare ca formă cu străchinile geto-dacice descoperite în aceleași complexe (fig. 21/17).

b) A doua specie ceramică bastarnică o constituie vasele lucrate din pastă poroasă amestecată cu cioburi pisate, cu suprafața de culoare cenușie sau brun-roșcată acoperită cu barbotină, de la umăr la fund, uneori inegal distribuită. Din această categorie de pastă s-au realizat oale de dimensiuni mari cu marginea îngroșată și fațetată, umărul bombat și fundul îngust. Pe unele vase se află și un decor format din briuri alveolate, șiruri de alveole și proeminențe alungite delimitînd partea superioară a suprafeței acoperită cu barbotină. Mult mai puține fragmente provin de la castroane din pastă poroasă, dar cu suprafața netedă de culoare albicioasă, avînd marginea verticală îngroșată în interior și fațetată.

Cele două specii ceramice bastarnice, care apar în așezările din secolele III—II î.e.n. la est de Carpați, au fost bine analizate în diferite studii, remarcîndu-se cantitatea lor relativ redusă în cadrul așezărilor în raport cu aceea din necropole⁵². După cum se știe, ceramica bastarnică din aria culturii Poienești-Lucașovca are analogii atît în cultura Przeworsk⁵³ și Zarubineț⁵⁴, cît și în alte aspecte culturale din Europa de nord⁵⁵.

III. Ceramica grecească

După cum s-a menționat în fiecare locuință precum și în stratul de cultură se afla o mare cantitate de fragmente de amfore grecești, provenite de la cel puțin 50 de amfore. După forma lor și în special datorită ștampilelor care se mai pot descifra, cele mai multe exemplare provin din insula Rhodos dar nu lipsesc nici cele din Thasos și Cos, centre care în această perioadă au cunoscut o mare prosperitate economică. Pînă în prezent prin săpăturile întreprinse la Lunca Ciurei au putut fi identificați următorii eponimi și fabricanți : Aristarhoi, Aristodamoi, Damokrateus, Dioy, Xenophon, Xarapionos, Theaiditos, Damofiloi, Nikasagoras (în ștampilă rotundă cu floare de trandafir), Marsia, Euphranoros sau Phantias, Xenophaneus Agemahoi și lunile Iakintioi, Artamitioi, Agrianios și Panamoi. În alte ștampile numele nu s-a putut reconstitui, doar la cele rotunde se mai cunoaște floarea. Un singur exemplar are și monograma A.

Astfel de amfore grecești fragmentare s-au descoperit în mai multe așezări de pe teritoriul est-carpatic, dar în cantitate mult mai mică, exemplare sigur rhodiene, identificate după ștampilele de pe torți fiind cunoscute în afară de Lunca Ciurei numai la Borosești⁵⁶ și Borniș⁵⁷. Cantitatea mai mare de amfore descoperite în așezarea de la Lunca Ciurei dovedește existența aici a unor relații comerciale deosebit de active cu negustorii greci, care aduceau pînă într-o regiune atît de îndepărtată, cantități însemnate de ulci, vin sau coloranți. Nu este exclus ca în această așezare să se fi organizat chiar un centru de desfacere a acestor mărfuri grecești pentru o zonă mai mare din centrul Moldovei, care putea asigura procurarea produselor locale, de care negustorii greci aveau nevoie.

Tot pe această cale trebuie să fi ajuns la Lunca Ciurei și fragmentele de vase grecești lucrate din pastă cenușie închisă și neagră provenite probabil de la farfurii sau cupe din care se remarcă un fragment din partea inferioară a unei farfurii acoperită cu firnis negru, descoperit prin sondajul din 1954 (fig. 24/5), ca și pondul de plumb, avînd semnul Y incizat pe el și o greutate de 8,58 gr.

⁵⁰ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 166—189.

⁵¹ M. Babeș, *op. cit.*, p. 190—192, fig. 4.

⁵² R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 428—433 ; idem, *Le problème des Bastarnes à la lumière des découvertes archéologiques en Moldavie*, NÉH, 1955, 1, p. 107.

⁵³ T. Dąbrowska, *Wschodnia granica kultury przeworskiej w późnym okresie laténskim i wczesnym okresie rzymskim*, în *Materiały Starożytne*, 11, 1973, p. 165—169.

⁵⁴ E. V. Maximov, *Srednee Podneprovie na rubeže našei ery*, Kiev, 1972.

⁵⁵ R. Hachmann, *Jastorf — Funde außerhalb der Jastorf — Kultur*, în *Die Kunde*, N. F., 8, 1957, 1—2, p. 77—92.

⁵⁶ M. Babeș, V. Mihăilescu — Birliba, *op. cit.*, în 51—52. *Ber RGK*, p. 179, fig. 12/17.

⁵⁷ Rodica Popovici, *Descoperiri din secolele III—II î.e.n. la Borniș-Neamț*, în *Cercet Ist.* XII — XIII, 1981—1982, p. 155, fig. 2.

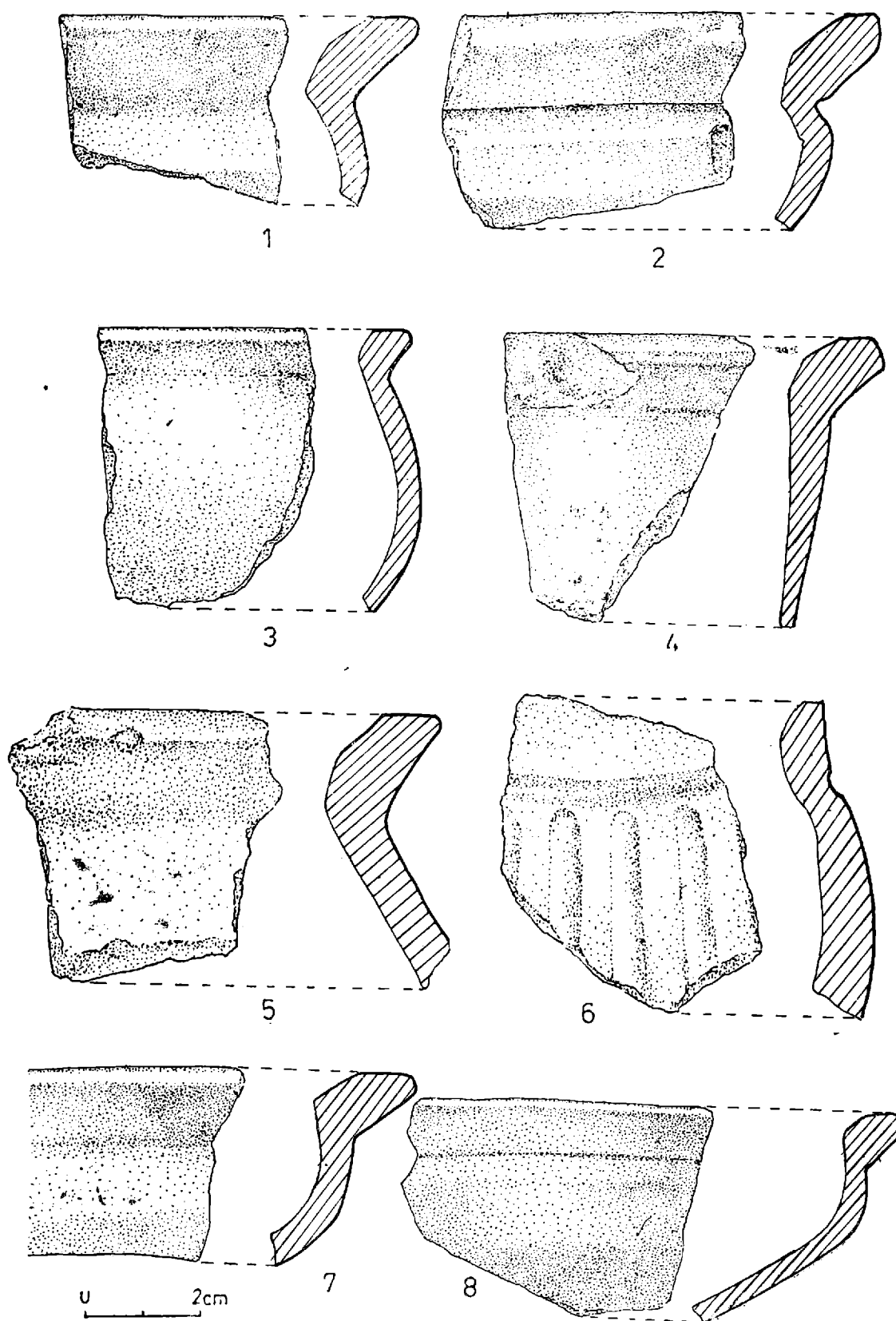

Fig. 20. Ceramică bastarnică din stratul de cultură.

IV. Ceramica celtică

Această categorie ceramică în aşezarea de la Lunca Ciurei este reprezentată printr-un număr mic de fragmente de vase lucrate din pastă cu mult grafit. Vasele au avut buza îngroşată, gîtul scurt şi corpul acoperit cu striuri verticale (fig. 22/1—3). În afară de un singur fragment aflat în umplutura unei locuinţe, toate celelalte s-au găsit în stratul de cultură, răspândite aproximativ pe toată suprafaţa aşezării. Tot în număr mic şi tot astfel răspândite au fost descoperite fragmente de factură celtică în aşezările de la Botoşana⁵⁸, Lozna-Hlibicioc⁵⁹ şi altele din aria culturii Poieneşti-Lucaşovca⁶⁰. Pe teritoriul de la est de Carpaţi ceramică celtică este atestată atît în aşezări datînd dintr-o perioadă anterioară culturii Poieneşti-Lucaşovca, cum sînt cea de la Cucorăni, faza I⁶¹ şi Glăvăneşti, jud. Iaşi⁶², cît şi în altele, ulterioare, aparţinînd secolelor II—I î.e.n. ca de exemplu la Poiana⁶³ sau Brad⁶⁴. Astfel de descoperiri ceramice, alături de multe alte elemente de factură celtică de la est de Carpaţi dovedesc neîndoielnic, legături directe şi de mai lungă durată între geto-daci şi această populaţie, prezentă de altfel pe teritoriul Transilvaniei şi în unele zone din nord-vestul Daciei⁶⁵.

Unelte şi alte obiecte

a) Unelte şi obiecte din fier. În raport cu materialul ceramic, uneltele descoperite în aşezarea de la Lunca Ciurei sînt în număr mai mic, în special lucrate din fier. Mai frecvente sînt cuţitele de dimensiuni mici cu tăiş rectiliniu şi muchia uşor curbată, forme şi dimensiuni asemănătoare celor descoperite în numeroase alte aşezări din această vreme de la est de Carpaţi⁶⁶.

Tot din fier a fost lucrată şi penseta descoperită în locuinţa 4, unul din puţinele exemplare de acest fel descoperite în aşezări (fig. 25/6). Doar în aşezarea de la Lozna-Hlibicioc mai există o pensetă din fier, dar de formă puţin deosebită şi de dimensiuni mai mari⁶⁷. În schimb, pensete din fier s-au descoperit frecvent în necropole împreună cu alte obiecte vestimentare şi de podoabă, fiind depuse în urnă odată cu oasele calcinate⁶⁸.

O altă piesă din fier este pîntenul aflat în locuinţa 4. El are corpul semicircular lucrat dintr-o bară, cu secţiune de asemenea semicirculară, fiind prevăzut cu un spin de formă conică (fig. 25/5). Pîteni din fier sînt în general rar atestaţi în aşezările culturii Poieneşti-Lucaşovca. Doar în aşezarea de la Borniş, jud. Neamţ s-a descoperit un exemplar, lucrat din fier, însă de formă şi mărime diferită⁶⁹.

b) Unelte şi obiecte din lut ars. Din lut au fost lucrate numeroase fusaiole, majoritatea de formă bitronconică (fig. 27/1—10) cu analogii în mai toate obiectivele datînd din această vreme⁷⁰. Foarte multe fusaiole au fost confecţionate din pereţi sau funduri de vase bastarnice sau amfore greceşti. Ele sînt îndeosebi de formă plată sau cilindrică, unele aflîndu-se încă în stare de prelucrare (fig. 26/3), 5; 28/2—3; 14). Tot din lut a fost lucrată şi o lingură cu cavitatea ovală şi coada scurtă (fig. 28/13) de tipul celor destul de des întîlnite în alte obiective.

Pe lângă uneltele din lut, aşa cum s-a amintit, în aşezarea de la Lunca Ciurei au fost descoperite şi fragmente provenite din „căţei de vatră”. Unele dintre acestea, lucrate din pastă în amestec cu cioburi pisate şi pleavă, avînd culoare brun-cenuşie sau galben-roşcată, par să provină din părţile laterale ale unor piese, în general neornamentate de tip Boroseşti⁷¹, iar altele, din partea inferioară a unor „căţei” cu corpul masiv, bine netezit în exterior (fig. 29/1, 7). Fragmentele descoperite în locuinţa 5, lucrate însă din pastă de lut de bună calitate şi de culoare galben-rozie, fac parte dintr-un suport de dimensiuni mici în formă de trunchi de piramidă, gol în interior, prevăzut cu găuri pe laturile opuse (fig. 29/8, 11). Un alt fragment descoperit izolat, de formă alungită, prevăzut cu un început de perforaţie, pare să provină din partea superioară a unei piese de formă paralelipipedică de dimensiuni relativ mici (fig. 25/13; 29/2). Nici unul din fragmentele descoperite nu prezintă decor, ci doar suprafeţe bine netezite, unele aproape lustruite. Fragmentele de „căţei de vatră” de la Lunca Ciurei sînt deosebite de cele din aşezările de la Botoşana⁷² şi Lozna-Hlibicioc⁷³, care provin de la piese mai mari, decorate cu motive geometrice incizate. Ele prezintă unele asemănări cu exemplarele descoperite la Boroseşti⁷⁴

⁵⁸ S. Teodor, *op. cit.*, în *SCIVA*, 31, 1980, 2, p. 229, fig. 27/8.

⁵⁹ Săpături efectuate în anii 1980—1981. Material inedit.

⁶⁰ L. I. Krušelnickaja, *op. cit.*, în *KS*, 102, p. 119—122.

⁶¹ S. Teodor, *op. cit.*, în *ArchMold*, VIII, p. 132.

⁶² I. Nestor şi colab., în *SCIV*, 2, 1951, p. 66—67, fig. 13; V. Zirra, *Beiträge zur Kenntnis des keltischen in Rumänien*, în *Dacia*, NS, XV, 1971, p. 230.

⁶³ Material inedit din săpăturile arheologice din 1985.

⁶⁴ Material inedit. Informaţii de la V. Ursache.

⁶⁵ V. Zirra, *op. cit.*, p. 177—222. J. Filip, *Keltové ve střední Evropě*, Praga, 1956, p. 146—147, 488—489; B. Benadik, *Latenské nálezy z Ponitria na Slovensku*, în *Arch Rozh*, 1955, 7, p. 774; J. Bren, *Cerné (švartnové) náramky v českém latěnu*, în *Sborník národního musea*, Praga, 1955, p.

39—42; Z. Wozniak, *Chronologia celtických cmentarzyst v Polsce*, în *Wiad Arch*, XXVI, 1959—1960, 3—4, p. 136.

⁶⁶ S. Teodor, *op. cit.*, în *SCIVA*, 31, 1980, 2, p. 198, fig. 10/1—3, 5—6, 8—10.

⁶⁷ S. Teodor, P. Şadurschi, *op. cit.*, p. 229, fig. 10/2.

⁶⁸ M. Babeş, *op. cit.*, în *SCIVA*, 36, 1985, 3, p. 195.

⁶⁹ Material inedit.

⁷⁰ S. Teodor, *op. cit.*, în *SCIVA*, 31, 1980, 2, p. 199, fig. 13/1—9; 14/1—3, 8.

⁷¹ M. Babeş, V. Mihăilescu-Bîrliba, *op. cit.*, p. 176—177, fig. 1.

⁷² S. Teodor, *op. cit.*, p. 200, fig. 17/3.

⁷³ Săpături efectuate în anii 1980—1981. Material inedit.

⁷⁴ M. Babeş, V. Mihăilescu-Bîrliba, *op. cit.*

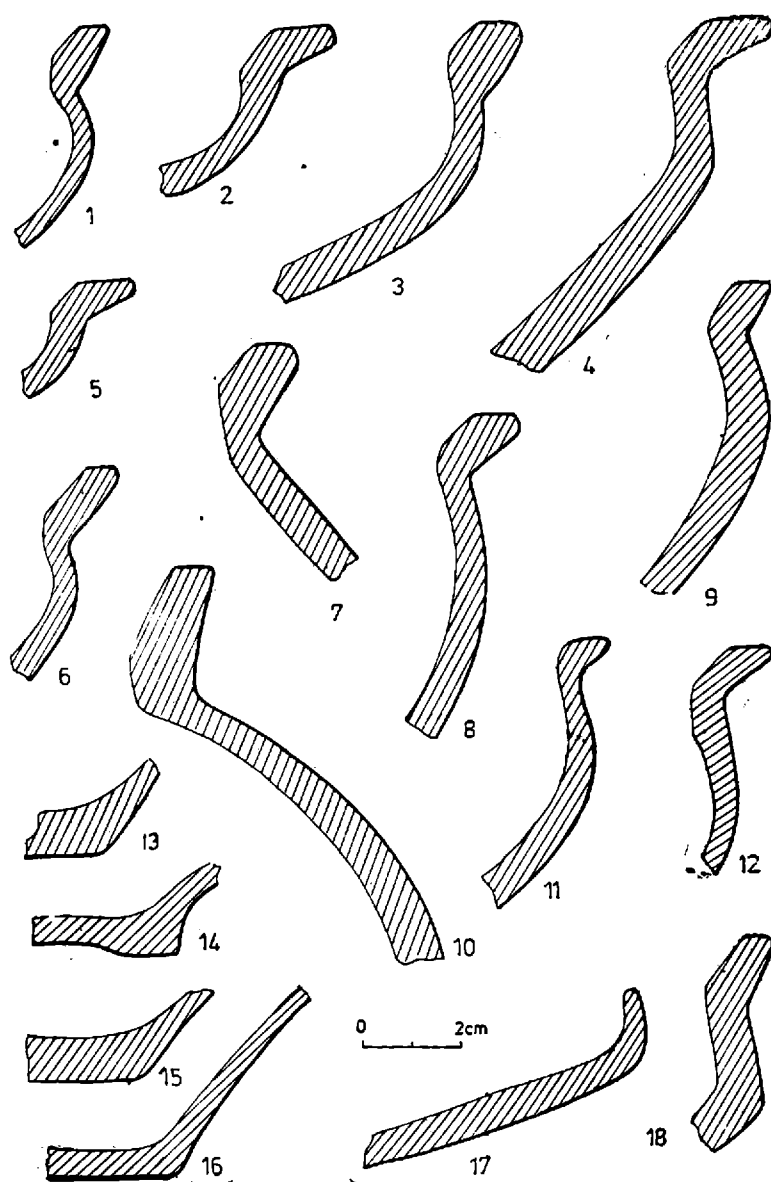

Fig. 21. Ceramică bastarnică fină (10) și grosieră din locuința 3 (14, 15, 17); locuința 4 (7–10, 13); locuința 5 (6, 11); locuința 6 (1, 3, 5, 12, 16); locuința 8 (2, 18) și stratul de cultură (4).

și parțial, numai în ce privește forma, cu cele de la Ghelăiești⁷⁶. După cum s-a menționat în diferite studii unele forme de „căței” își au originea în mediul german și au fost destul de răspândite și în aria culturii Poienești-Lucașovca⁷⁸. „Căței de vatră” de forme și mărimi diferite au apărut însă și în așezările geto-dacice din restul teritoriului Daciei, atât în cele contemporane cu așezarea de la Lunca Ciurei, cât mai ales în acelea datînd din perioada clasică a culturii geto-dacice⁷⁷.

c) Unelte și obiecte din os și piatră. Alături de obiectele menționate mai sus, la Lunca Ciurei au mai fost descoperite un împungător din os (fig. 25/7), două cute pentru ascuțit, lucrate din piatră, avînd formă alungită și perforate la unul din capete (fig. 25/10, 12), precum și cîteva fragmente provenite din rîșnițe lucrate din rocă vulcanică. La acestea mai putem adăuga resturile de zgură și lupe de fier, care atestă neîndoiește prelucrarea acestui metal chiar în cadrul așezării.

Obiecte de podoabă. În așezarea de la Lunca Ciurei obiectele de podoabă sînt foarte rare. Au fost descoperite doar cîteva mărgelile de forme și mărimi diferite lucrate din pastă de sticlă albă sau colo-

⁷⁶ Idem, p. 183, fig. 5.

⁷⁸ S. P. Pačkova, *op. cit.*, 1983, p. 30, fig. 12/7–10;
M. Babeș, *op. cit.*, p. 193, fig. 6.

⁷⁷ Piese fragmentare descoperite la Poiana, Brad etc.
Material inedit.

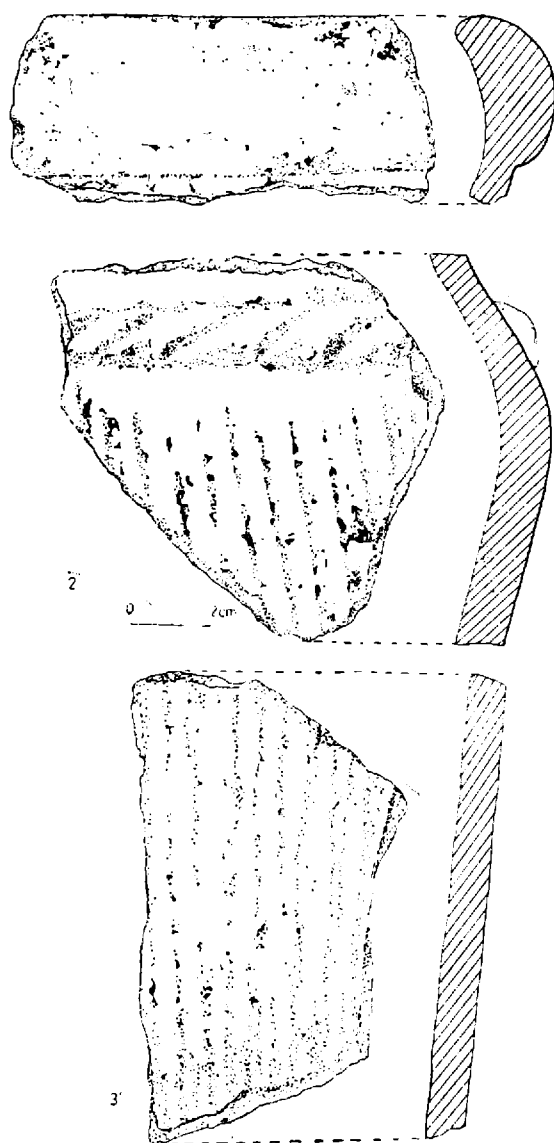

Fig. 22. Ceramică celtică din pastă cu grafit.

rată, unele din ele fiind ornamentate cu striuri sau ochiuri. Pe lângă acestea au mai fost găsite și două pendentive lucrate din lut, dintr-o pastă fină, de culoare brun-albicioasă, având suprafețele lustruite. Unul dintre acestea, păstrat în întregime, este cruciform și are o perforație în mijloc, iar altul fragmentar, de formă hexagonală, este de asemenea prevăzut în mijloc cu o perforație (fig. 28/1, 8).

După cum s-a putut constata în așezarea de la Lunca Ciurei inventarul este destul de sărăcăcios, exceptând materialul ceramic care, deși în stare fragmentară a apărut într-o cantitate relativ mare. Situația înregistrată pare să sugereze faptul că așezarea a fost abandonată probabil în mod organizat toate uneltele și obiectele, chiar și cele mai puțin prețioase fiind luate de locuitorii ei. De asemenea, nu s-au găsit obiecte îngropate special. De altfel, pe suprafața cercetată nu s-a descoperit nici o groapă,

Resturi faunistice. În complexele cercetate și în stratul de cultură se afla o mare cantitate de oase de animale domestice și sălbatice. Dintre cele domestice predomină îndeosebi acelea de cornute mari și mici. Nu lipsesc nici ovicaprinele, porcii, cîinii și păsările⁷⁸. După cum s-a amintit pe podeaua locuinței 7 se afla un schelet de cîine, care în mod sigur, nu a fost introdus ulterior aici întrucît pămîntul de umplutură al locuinței nu a fost deranjat. Nu se poate aprecia dacă acest cîine a fost depus ritual în locuință în momentul părăsirii ei. Amintim că și la Cucorăni, sub vatra locuinței 14, aparținînd așezării din secolele III—II î.e.n. se afla un schelet de cîine, iar alți doi erau depuși într-o groapă din

⁷⁸ S. Haimovici, în *Thraco-Dacica*, VII, 1986, 1—2, p. 134—139.

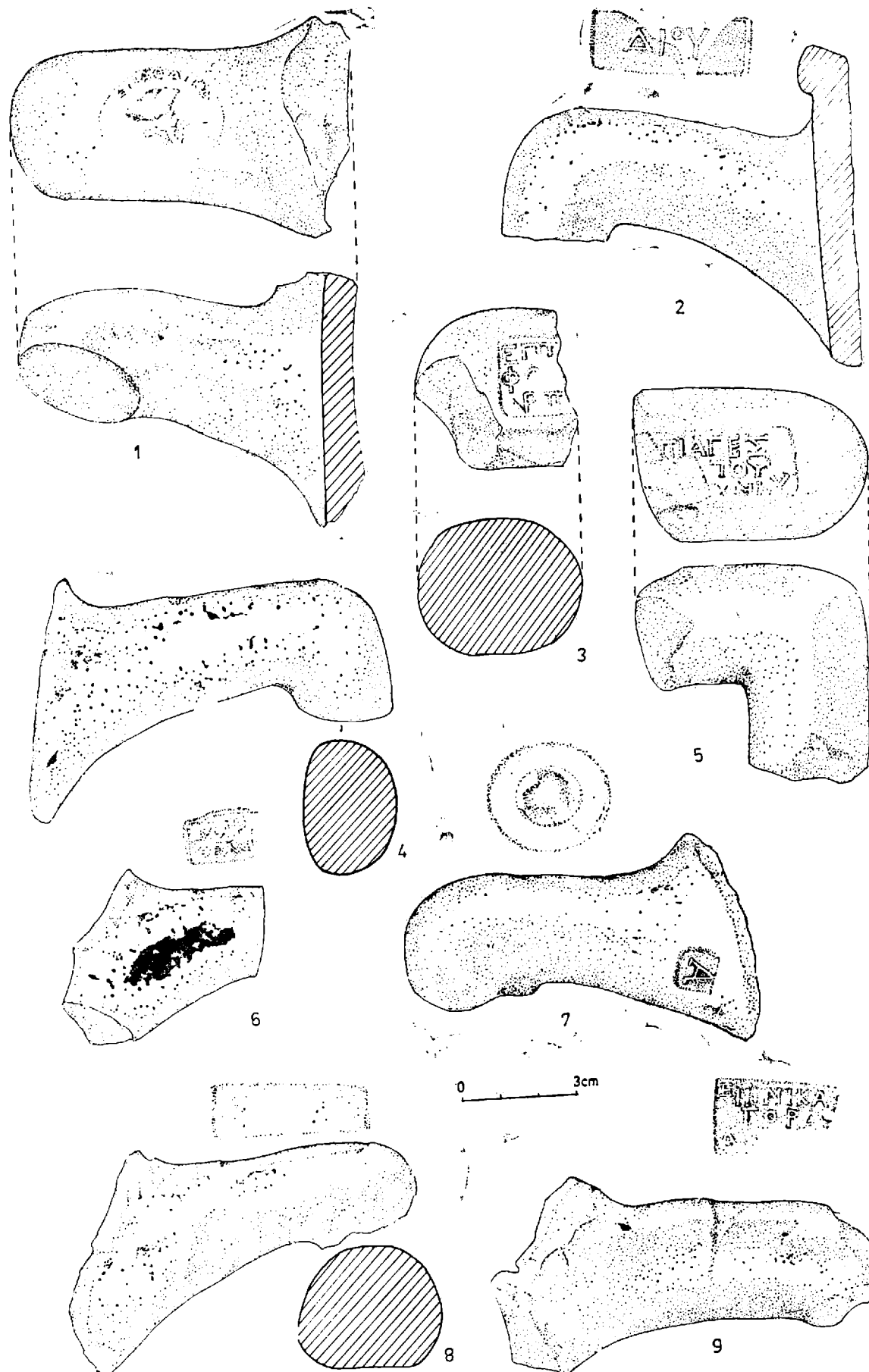

Fig. 23. Fragmente de torți de amforă cu ștampile din locuința 6 (8); locuința 7 (7); locuința 9 (1) și din strat (2-6, 9).

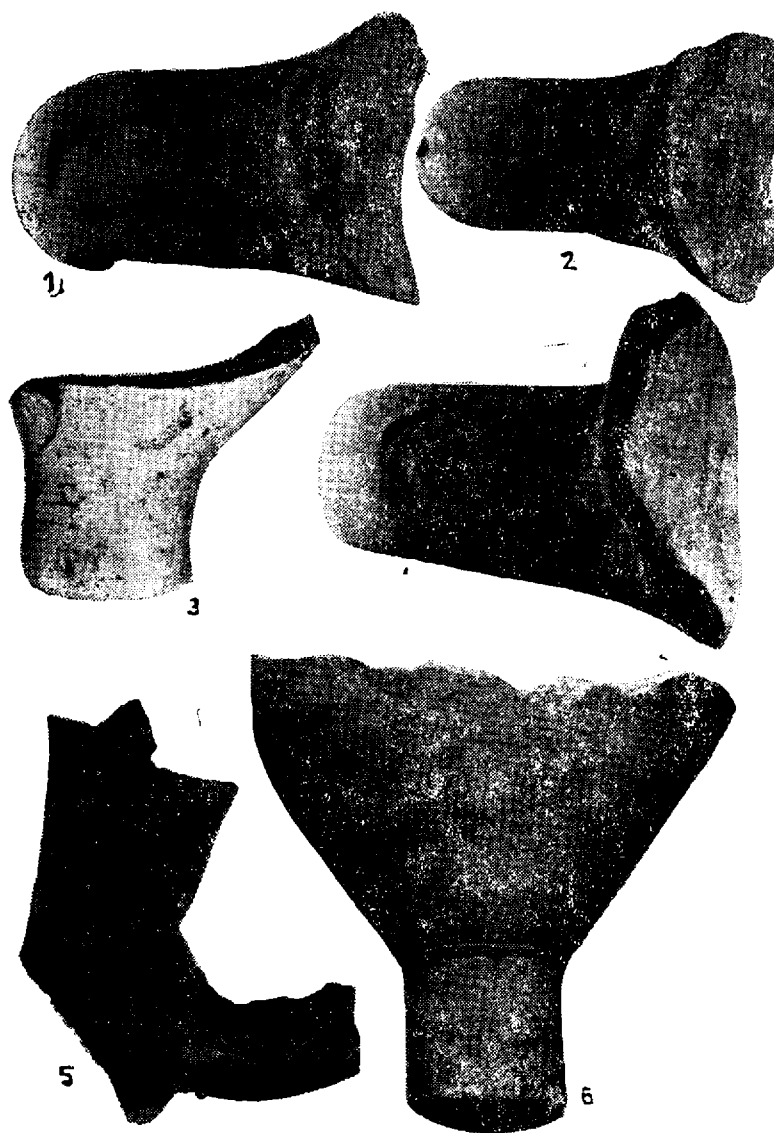

Fig. 24. Ceramică grecească cu firnis negru (5) și amfore rhodiene.

afara ei, în apropiere⁷⁹. La Ghelăiești⁸⁰, Lozna-Hlibicioc⁸¹ și Ulmi⁸² s-au descoperit de asemenea resturi de cîini înhumați sau incinerați depuși ritual în gropi simple, singuri sau împreună cu alte obiecte. În afară de scheletul de cîine din locuința de la Cucorăni, care aparține fazei I a așezării, fără elemente bastarnice, celelalte provin exclusiv din stațiuni ale culturii Poienesti-Lucașovca.

Cronologia așezării

După cum s-a amintit așezarea de la Lunca Ciurii a fost, încă de la descoperirea ei, bine încadrată din punct de vedere cronologic cu ajutorul ștampilelor de pe amforele grecești descoperite în cantitate destul de mare atît în complexe de locuire, cît și în stratul de cultură. Cele mai vechi sînt ștampilele purtînd numele fie a preotului eponim al zeului Helios din Rhodos, Xenophon sau Xenophantes, fie a fabricanților Antimachos și Kerkeion, care au funcționat între anii 220—180 î.e.n.⁸³. Ceramică grecească descoperită, așa cum s-a arătat, împreună cu aceea bastarnică, care prezintă tipuri asemănătoare celor din necropola de la Poienesti faza I⁸⁴, date pe baza fibulelor Latene mijlociu și a altor obiecte

⁷⁹ S. Teodor, *op. cit.*, în *ArhMold*, VIII, p. 133, fig. 9/a ; 11/b.

⁸⁰ M. Babeș, V. Mihăilescu-Birliba, *op. cit.*, p. 186.

⁸¹ Săpături efectuate în 1981. Material inedit.

⁸² M. Romanovskaja, *op. cit.*, în prezentul volum.

⁸³ D. Tudor, *op. cit.*, în *ArhMold*, V, 1967, p. 39, 52—53, 52—53, fig. 1/1—9 ; M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, p. 187, fig. 14.

⁸⁴ M. Babeș, *op. cit.*, p. 202.

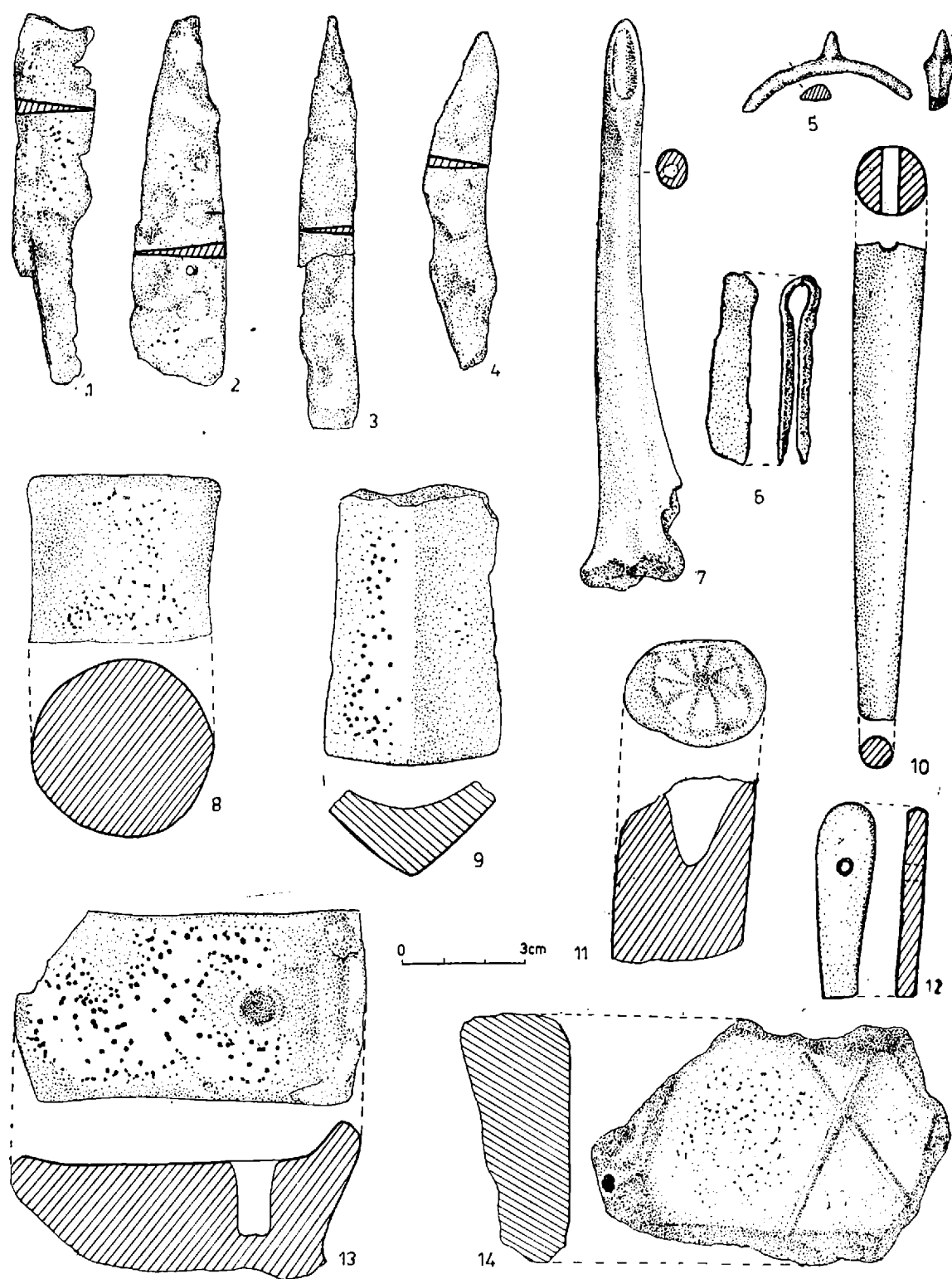

Fig. 25. Obiecte din fier (1-6), os (7), piatră (10, 12, 14) și ceramică (8-9, 11, 13) din locuința 2 (10); locuința 3 (12); locuința 4 (5, 6); locuința 5 (11); locuința 8 (4); locuința 9 (7-9) și din stratul de cultură (3, 13-14).

în prima jumătate a secolului II-lea î.e.n., pot fi considerate cele mai vechi elemente din cadrul culturii Poienești-Lucașovca, corespunzând perioadei primelor pătrunderi ale grupurilor germanice la est de Carpați. Cele câteva fragmente ceramice celtice de la Lunca Ciurei susțin, de asemenea, această încadrare cronologică, tipuri asemănătoare fiind frecvent întâlnite în așezări și necropole, alături de fibule cu piciorul terminat în bile sau brățări de sapropelit, în tot secolul al II-lea î.e.n. În ceea ce privește ceramica geto-dacică documentată la Lunca Ciurei în proporție diferită de la un complex la altul, s-a constatat că specia de aspect Latène timpuriu cu analogii în așezările din secolul al III-lea î.e.n. este aici prezentă într-o cantitate mai mare decât în alte obiective ale culturii Poienești-Lucașovca. Ea este prezentă în toată perioada secolului al II-lea î.e.n., tipurile, formele și tehnica ei de lucru transmițându-se și olăriei geto-dacice lucrate cu mâna din secolele I î.e.n. — I e.n.

Concluzii

Cercetarea așezării de la Lunca Ciurei ne-a oferit posibilitatea să aducem din nou în discuție una din perioadele importante ale istoriei și evoluției civilizației geto-dacice de la est de Carpați.

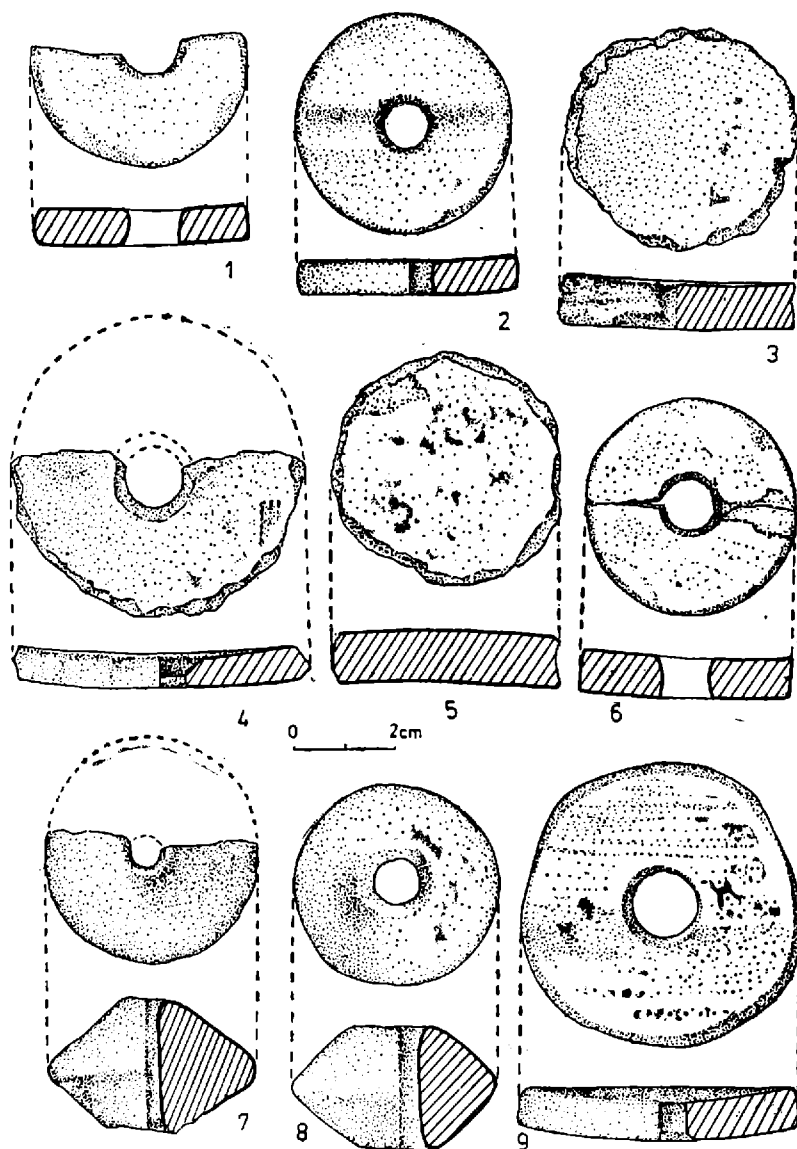

Fig. 26. Fusaiole și discuri din lut ars și fragmente ceramice din locuința 1 (1); locuința 3 (7); locuința 4 (2, 8); locuința 8 (6, 9), locuința 9 (3) și din stratul de cultură (4, 5).

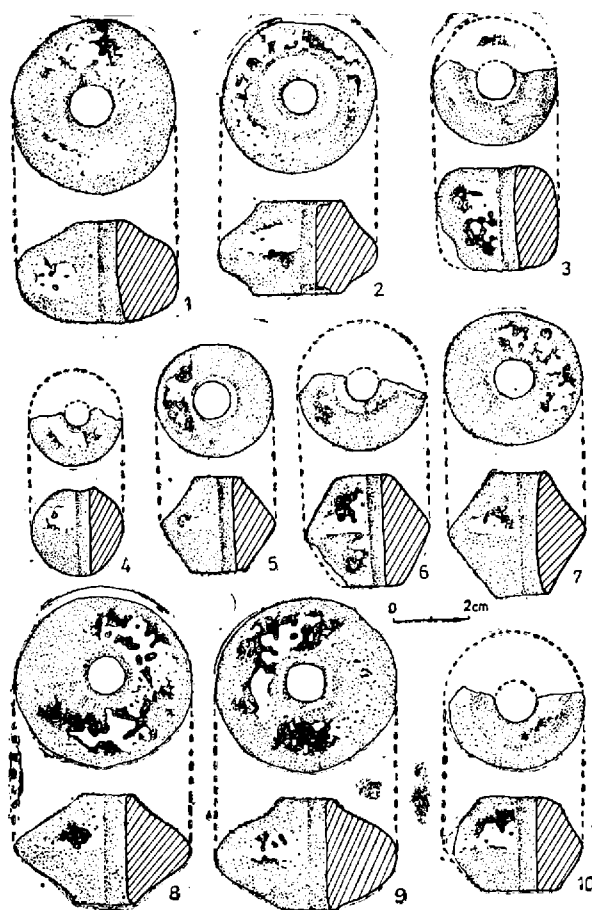

Fig. 27. Fusaiole bitronconice din locuința 1 (1); locuința 2 (3—6); locuința 9 (8, 10) și din stratul de cultură (2, 6—7).

După cum se știe, în secolele III—II î.e.n. în unele din așezările geto-dacice din nord-estul Daciei, s-au identificat elemente alogene de origine germanică, pe care izvoarele scrise ale vremii le menționează în aceste locuri sub numele de bastarni sau skiri⁸⁵.

De la descoperirea primelor vestigii aparținând acestei epoci și pînă în ultimul deceniu, cercetările arheologice în obiectivele culturii Poienеști-Lucașovca nu au fost prea numeroase, astfel că ele nu au putut contribui prea mult la precizarea ponderii elementelor etno-culturale geto-dacice și bastarnice, îndeosebi din cuprinsul așezărilor. Intensificarea cercetărilor, mai ales în ultimii ani, în astfel de obiective și publicarea integrală sau parțială a rezultatelor obținute prin săpăturile întreprinse în așezările de la Botoșana, Lozna-Hlibicioc și Lunca Ciurei, precum și în unele din regiunile dintre Prut și Nistru, a putut oferi date mai numeroase și mai concludente care au permis noi precizări cronologice și îndeosebi de ordin etno-cultural. În acest sens, s-a putut constata în așezările culturii Poienеști-Lucașovca că ponderea elementelor geto-dacice este dacă nu superioară cel puțin egală cu a celor alogene, spre deosebire de necropolele contemporane, cunoscute pînă în prezent, unde vestigiile bastarnice sînt net majoritare.

Întrucît în locuințele de la Lunca Ciurei, ca și în cazul altor așezări, se constată lipsa sau raritatea unor elemente cum sînt fibulele sau alte obiecte vestimentare sau de podoabă, numai ceramica poate fi luată în considerare în ceea ce privește precizarea ponderii componentelor etno-culturale.

Ca și în alte părți, analiza atentă a ceramicii geto-dacice de la Lunca Ciurei a arătat că atît specia grosieră cît și cea fină prezintă o serie de elemente tradiționale mai vechi, caracteristice olăriei din perioada anterioară, ceea ce ar pleda pentru o încadrare mai timpurie, susținută în parte și de asocierea lor cu amforele grecești produse posterior anului 220 î.e.n.

Faptul că ceramica geto-dacică apare constant în aceleași complexe împreună cu speciile de factură bastarnică dovedește neîndoielnic contemporaneitatea lor, precizare evidențiată în plus și de constatarea certă că ele aparțin unui singur nivel de locuire, cu o durată nu prea îndelungată. În sta-

⁸⁵ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17; Ptolemeu, III, 5, 7.

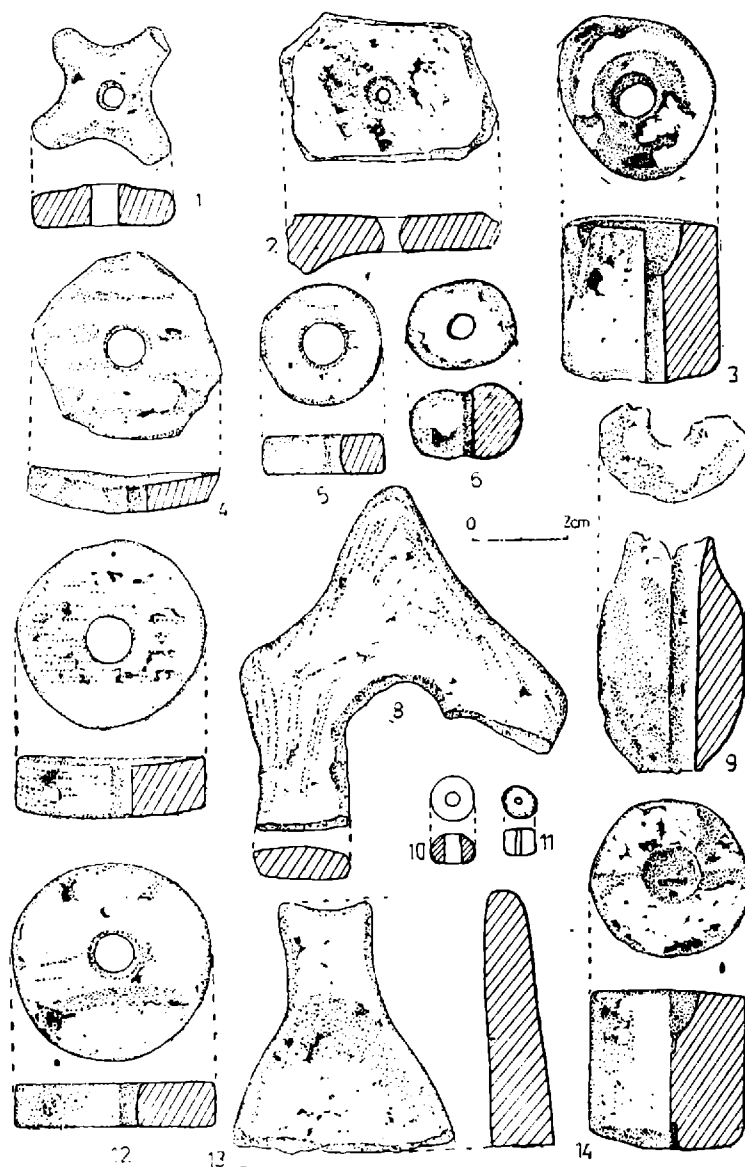

Fig. 28. Obiecte din lut ars și din fragmente de amforă din locuința 2 (6); locuința 6 (14); locuința 9 (5, 7, 10) și din stratul de cultură (1-4, 8-9, 11-13).

diul actual al cercetărilor nici la Lunca Ciurei și nici în alte părți nu au putut fi precizate locuințe grupate sau izolate aparținând în exclusivitate bastarnilor sau geto-dacilor, întrucât toate au aceeași formă și mod de construcție a vetrelor. Dacă este posibil să fi existat, inițial astfel de situații ele nu au mai putut fi surprinse, întrucât după distrugerea lor materialele ceramice s-au răspândit și amestecat pe suprafața așezării, porțiunile adâncite ale complexelor de locuire fiind umplute cu materiale aparținând ambelor etnii.

Așa cum s-a menționat, descoperirea unui număr foarte mare de amfore grecești la Lunca Ciurei pare să indice aici existența unui adevărat centru de schimb cu o susținută activitate. Dominația triburilor bastarnice asupra populației geto-dacice din aceste părți ale Moldovei nu a împiedicat, și probabil nici nu avea interesul să o facă, desfășurarea pe scară relativ largă a relațiilor comerciale dintre autohtoni și greci. De altfel, aceste legături existaseră și înainte de stabilirea bastarnilor aici și s-a desfășurat cu aceeași intensitate și în epoca prezenței lor nu numai în teritoriile dominate temporar de aceștia, ci și în cele din sudul Moldovei, după cum o dovedesc numeroasele descoperiri arheologice. Aceasta arată că producătorii principali ai mărfurilor pe care negustorii greci le solicitau la est de Carpați nu puteau fi decât geto-dacii, populație sedentară cu un stadiu destul de avansat de dezvoltare social-economică, agricultori și meșteșugari cu vechi tradiții și cu statornice și multiple legături cu lumea greacă de la sudul Dunării.

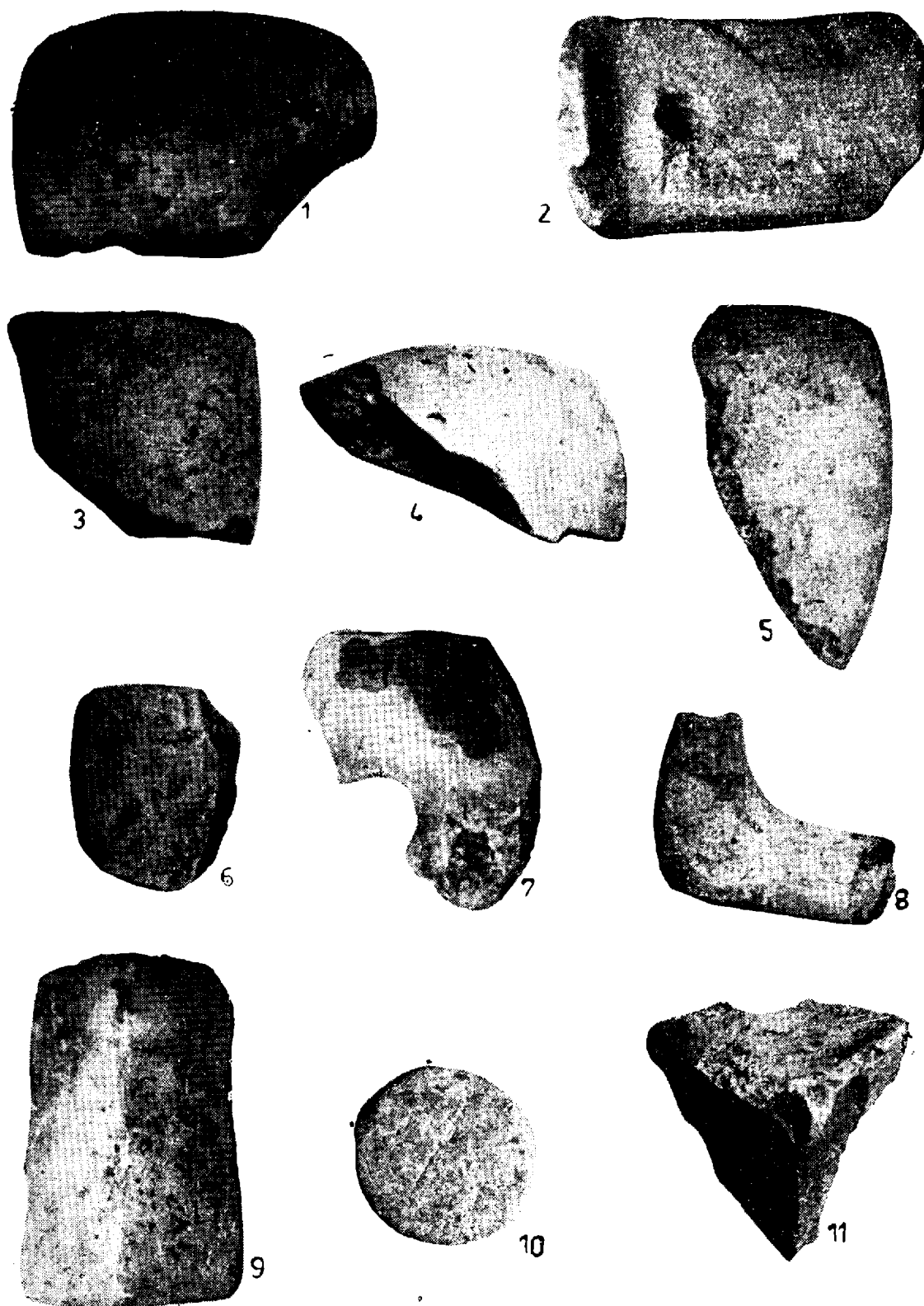

Fig. 29. Fragmente de „căței de vatră” din lut ars și pond din plumb (10) din locuința 1 (4, 7); locuința 4 (3, 5); locuința 5 (8, 11); locuința 8 (1); locuința 9 (9, 10) și din strat (2, 6).

Așezarea și dominația temporară a bastarnilor în anumite regiuni de la est de Carpați, chiar dacă a frînat pentru un timp dezvoltarea ascendentă a societății locale geto-dacice nu a putut determina dizlocarea în masă a populației autohtone din teritoriile ei de obîrșie și nici influența cultura ei materială. Dimpotrivă, așa cum au dovedit-o și descoperirile de la Lunca Ciurei geto-dacii au constituit în condiții politice deosebite una din componentele de bază ale culturii Poienești-Lucașovca, fiind totodată și factorul etno-cultural esențial care a decis în cele din urmă asimilarea elementelor alogene bastarnice. Intensificarea cercetărilor privind această importantă perioadă va putea aduce desigur noi și revelatoare dovezi, subliniind și cu mai multă certitudine continuitatea neîntreruptă a populației geto-dacice și rolul ei hotărîtor în prefacerile etno-culturale din perioada premergătoare apariției statului geto-dac.

LES RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES DE CIUREA, DISTRICT IAȘI

RÉSUMÉ

Les fouilles archéologiques de l'établissement de Lunca Ciurei, commune Ciurea, lieu Chihan, ont été effectuées en 1954, 1981 et 1982, en étudiant une surface relativement étendue (fig. 1-2) dont on a identifié neuf complexes d'habitation (fig. 3-6). Les habitations avaient approximativement la même forme, rectangulaire, parfois avec les côtés arqués et les coins arrondis, sans traces de pieux de soutènement des murs et du toit et des profondeurs variant entre 0,135-1 m. Dans certaines habitations il y avait des restes d'âtres qui consistaient en plaques de torchis, pierres brûlées, cendre et charbons, groupés sur une portion restreinte du plancher.

L'inventaire des complexes d'habitation et de la couche de culture était formé de céramique et de différents outils et objets en fer, terre cuite, os, et pierre.

La céramique géto-dace est dans sa majorité travaillée à la main et elle présente deux aspects en fonction de la technique du travail de l'argile : a) Céramique poreuse modelée en pâte mélangée de tessons pilés et sable, de couleur brun-rougeâtre et brun-gris, avec la surface mate et négligemment nivelée ; b) Céramique fine, dense toujours avec des tessons pilés dans sa composition, couleur gris-clair, avec la surface nivelée légèrement polie.

De la première catégorie on a modelé des vases-pots de dimensions plus grandes ou plus petites, avec le bord droit ou évasé, les parois droites ou arquées et le fond étroit, certains d'entre eux décorés d'alvéoles, de cordons en relief et des proéminences (fig. 9/1-10 ; 10/1-5, 7-9 ; 11/1-3, 7-10 ; 12/5-9 ; 13/8-16 ; 17/4-6).

De la seconde catégorie de la céramique géto-dace font partie des fragments d'éuelles à bord droit ou évasé, des brocs à une anse et des pots décorés avec alvéoles et des boutons (fig. 8/1 ; 11/5 ; 12/7, 11 ; 13/1, 3-4, 6-7, 14/1-4, 7-9, 11 ; 15/2 ; 18/1-2, 5).

La céramique bastarnique est représentée aussi par deux catégories : a) Céramique fine noire et plus rarement brun-rose (fig. 8/2-3, 5 ; 19/1-9 ; 20/1-4, 6-8 ; 21/1-9, 11-17) et céramique poreuse dont la surface des vases est couverte de „barbotine”. Pour les deux catégories céramiques les vases ont les bords à facettes.

La céramique grecque, représentée par des fragments d'amphores et quelques fragments d'assiettes couvertes de „firnis” noir a été découverte en grande quantité par rapport à d'autres établissements contemporains avec celle de Lunca Ciurei. La plupart des amphores viennent de l'île Rhodos, étant identifiées, d'après les estampilles des anses, avec le nom de certains éponymes et fabricants qui ont travaillé dans cette ville entre 220-180 av. n. (fig. 23 ; 24).

La céramique celte dans l'établissement de Lunca Ciurei se trouve en très petite quantité, étant illustrée par des fragments de *stula* en graphite à la surface striée (fig. 22/1-3).

L'inventaire des complexes d'habitation comprend encore des outils et d'autres objets. Parmi les outils notons quatre couteaux en fer (fig. 25/1-4), plusieurs fusaïoles en terre cuite, bitronconique et plats (fig. 27/1-10 ; 26/1-9 ; 28/2-7, 9, 12, 14), une cuiller en argile (fig. 28/13), un poinçon en os (fig. 25/7) et deux pierres pour aiguiser les outils (fig. 25/10, 12). On y a découvert aussi 10 fragments de chenets, de formes différentes, sans décor (fig. 25/9, 13 ; 29), des perles en pâte de verre (fig. 23/10, 11) et deux pendants en céramique (fig. 28/1, 8).

Dans des habitations et dans la couche de culture on a encore découvert des os d'animaux domestiques dominant les bêtes à cornes grandes ou petites. Il y a aussi des os d'ovidés et capridés, cochons, chiens et de la volaille. Sur le plancher de l'habitation numéro sept il y avait un squelette entier de chien déposé probablement d'une manière rituelle.

Du point de vue chronologique, l'établissement de Lunca Ciurei date des dernières décennies du IIIe siècle et du IIe siècle av. n. e. conformément aux estampilles des amphores de Rhodos. Toutes les catégories céramiques, ainsi que les autres pièces de l'inventaire par leurs caractéristiques et par analogie avec d'autres établissements de la culture Poienești-Lucașovca datent du IIe siècle av. n. e.

Par l'étude de l'établissement de Lunca Ciurei on a apporté des contributions importantes à la connaissance de la civilisation autochtone des IIIe-IIe siècles av. n. e. des régions centrales et de nord de l'espace est-carpathique de la Dacie.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. Lunca Ciurei. Plan des fouilles de l'année 1954.

Fig. 2. Plan des fouilles du 1981 et 1982 ; 1, restes de foyer et torchis, charbons, brûlure ; 2, restes d'âtre ; 3, fragments céramiques ; 4, pierres et divers objets.

Fig. 3. Plan et profil des habitations 1 et 2 ; 1, sol arable ; 2, couche de culture ; 3, sol vierge ; 3, restes d'âtre ; 5, fragments céramiques.

- Fig. 4. Plan et profil des habitations 3 et 4 ; 1, sol arable ; 2, couche de culture ; 3, sol vierge ; 4, 6, restes d'âtres ; 5, fragments céramiques ; 7, fusaïoles et couteaux.
- Fig. 5. Plan et profil des habitations 5 et 7 ; 1, sol arable ; 2, couche de culture ; 3, sol vierge ; 4, restes d'âtre ; 5, fragments céramiques.
- Fig. 6. Plan et profil des habitations 8 et 9 ; 1, sol arable ; 2, couche de culture ; 3, sol vierge ; 4, restes d'âtre ; 5, fragments céramiques.
- Fig. 7. Squelette de chien de l'habitation 7 ; 1, l'ossement ; 2, céramiques geto-dace ; 3, céramique bastarnique.
- Fig. 8. Céramique geto-dacique (1, 4) et bastarnique (2-3, 5) de l'habitation 2 (4) ; habitation 4 (5) ; habitation 7 (3) ; habitation 8 (2) ; et de la couche de culture (1).
- Fig. 9. Céramique de l'habitation 1 (8, 9) ; habitation 2 (4) ; habitation 3 (3, 6, 10) ; habitation 6 (1, 2) et habitation 7 (5).
- Fig. 10. Céramique de l'habitation 1 (2, 6-7, 9) ; habitation 2 (8) ; habitation 3 (1) ; habitation 4 (4, 5) ; habitation 8 (10) et habitation 9 (3).
- Fig. 11. Céramique de l'habitation 1 (2, 9) ; habitation 3 (8) ; habitation 4 (7) ; habitation 6 (3) ; habitation 7 (1) ; habitation 9 (4, 6) et couche de culture (5, 10).
- Fig. 12. Céramique de l'habitation 4 (2, 11) ; habitation 5 (1, 7) ; habitation 6 (6, 10) ; habitation 7 (9) ; habitation 8 (3-4, 8) ; habitation 9 (5) et couche de culture (12).
- Fig. 13. Céramique de l'habitation 2 (1, 2, 9, 15) ; habitation 3 (5, 7, 11-12, 14) ; habitation 5 (3) ; habitation 9 (8) et couche de culture (4, 6, 10, 13).
- Fig. 14. Céramique de l'habitation 2 (1, 2) ; habitation 3 (7, 9) ; habitation 4 (11) ; habitation 5 (3) ; habitation 6 (4, 8, 10) ; habitation 9 (5) et couche de culture (6).
- Fig. 15. Céramique travaillée à la main de pâte poreuse de l'habitation 4 (11) ; habitation 6 (2) ; habitation 8 (6, 8) ; habitation 9 (3) et couche de culture (1, 4-5, 7, 9-10).
- Fig. 16. Céramique fine (2, 5) et poreuse de l'habitation 4 (10) ; habitation 5 (7) ; habitation 8 (9) ; habitation 9 (11) et couche de culture (1-6, 8).
- Fig. 17. Céramique fine (8) et poreuse avec „barbotine“ de l'habitation 4 (4, 9) ; habitation 5 (2, 14) ; habitation 8 (11) ; habitation 9 (1, 9) et couche de culture (3, 5-8, 10, 13).
- Fig. 18. Céramique fine (1, 2) et poreuse de habitation 2 (1, 5) ; l'habitation 7 (7) et couche de culture (2-4, 6).
- Fig. 19. Céramique bastarnique de habitation 1 (9) ; l'habitation 4 (4) ; habitation 5 (3, 5, 8) ; habitation 7 (7) ; habitation 8 (2) et couche de culture (1, 6).
- Fig. 20. Céramique de la couche de culture.
- Fig. 21. Céramique fine (10) et grossière de l'habitation 3 (14, 15, 17) ; habitation 4 (7-10, 13) ; habitation 6 (6, 11) ; habitation 8 (1, 3, 5, 12, 16) ; habitation 8 (2, 18) et couche de culture (4).
- Fig. 22. Céramique celtique de pâte graphitée.
- Fig. 23. Fragments d'anse d'amphore estampillée de l'habitation 6 (8) ; habitation 7 (7) ; habitation 9 (1) et couche de culture (2-6, 9).
- Fig. 24. Céramique grecque avec firnis noire (5) et des amphores rhodiennes.
- Fig. 25. Objets en fer (1-6), os (7), pierre (10, 12, 14) et céramique (8-9, 11, 13) habitation 2 (10) ; habitation 3 (12) ; habitation 4 (5, 6) ; habitation 5 (11) ; habitation 8 (4) ; habitation 9 (7-9) et couche de culture (3, 13-14).
- Fig. 26. Fusaïoles et disque en terre cuite et du fragments céramiques de l'habitation 1 (1) ; habitation 3 (7) ; habitation 4 (2, 8) ; habitation 8 (6, 9) ; habitation 9 (3) et couche de culture (4, 5).
- Fig. 27. Fusaïoles de l'habitation 1 (1) ; habitation 2 (3, 6) ; habitation 9 (8, 10) et couche de culture (2, 6-7).
- Fig. 28. Objets en terre cuite et de fragments de l'amphore de l'habitation 2 (6) ; habitation 6 (14) ; habitation 9 (5, 7, 10) et couche de culture (1-4, 8-9, 11-13).
- Fig. 29. Fragments de chenet en terre cuite et pond (10) de l'habitation 1 (4, 7) ; habitation 4 (3, 5) ; habitation 5 (8, 11) ; habitation 8 (1) ; habitation 9 (9, 10) et couche de culture (2, 6).